Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

బాబూరావు, గండికోట.

గర్వభంజనము

విజయనగరం, 1926

Record no. 582

Bābūrāvu, Gaṇḍikōṭa.

Garvabhañjanamu

Vijayanagaraṃ, 1926

Record no. 582

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

బాబూరావు, గండికోట.

గర్వభంజనము / గ్రంథకర్త గండికోట బాబూరావు.- విజయనగరం : శ్రీరామానుజ విలాస ముద్రాక్షరశాల, 1926.

(2), 78 p. ;20 cm.

Record no. 582

Bābūrāvu, Gaṇḍikōṭa.

Garvabhañjanamu / ganthakarta Gaṇḍikōṭa Bābūrāvu.- Vijayanagaraṃ : Śrīrāmānuja vilāsa Mudrākṣaraśāla, 1926.

(2), 78 p. ;20 cm.

Record no. 582

35 mm microfilm
Image placement: IA IIA IB IIB   Date filming began:

. సారస్వత నికేతనము
వేటపాలెం
పుస్తకము పేరు గర్భ[illegible]
గ్రంథకర్త గండికోట [illegible]
పుస్తకము సంఖ్య .... వర్గసంఖ్య ....
పౌరాణికము

సారస్వత నికేతనము, వేటపాలెం.

గ్రంథసంఖ్య 3458

ఈ గ్రంథమును యిందు క్రింద కడపటిదిగా యుండు తేదీకి లోపల వాపసు యివ్వవలెను.

APR 21 1940

12-2-44

21-1-65

8-4-65

7-9-65

3-9-66

12-73

మారుతీగ్రంథమాల — ప్రథమ పుష్పము.

గర్వభంజనము

సాహిత్య నికేతనము, వేటపాలెము.
పుస్తకము నంబరు 3458
తరగతి నంబరు
ఇంటికి ఇయ్యబడును.
ఇంటికి ఇయ్యబడదు.
894.8121

గ్రంథకర్త:
గండికోట బాబూరావు.

శ్రీ

గర్వభంజనము.

మారుతీ గ్రంథమాల,

విజయనగరం.

గ్రంథకర్త,

గండికోట బాబూరావు.

సర్వసామ్య సంకలితము.] [వెల 0-12-0.

శ్రీరామానుజ విలాస ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రితము.

విజయనగరం, 1926.

పీఠిక.

శ్రీకరుఁడగు నారాయణుఁడు శిష్టజనరక్షణార్థమును, దుష్టజనశిక్షణార్థమును దశావతారములఁ దాల్చియున్నవాఁడు. అందుల శ్రీరామావతారమును గృష్ణావతారమును జగంబునఁ జాలకాలము వఱకు నాదేవుఁడు ధరించి యనేక యమానుషకృత్యముల నాచరించియుండెను. ఈయవతారద్వయమున నాకేశవుఁడు బాల్యయౌవనకౌమార వార్ధక దశల యందునఁ గావించినమహాకృత్యములు పేర్కొనఁదగినవియు నిత్యపఠనీయార్హములు నయియున్నవి.

ఈనాటకకథాంశమట్టి కృత్యములలో నొకటియగు రామకృష్ణ పరివర్తనమును దెలియఁజేయును. ఈగ్రంథమును నేను సుమారు మూఁడు వత్సరములకుఁ బూర్వము నెల్లిమర్లలో స్థాపింపఁబడిన శ్రీయానందలక్ష్మీవిలాస నాటకసమాజము వారలకై రచియించియుంటిని: తత్సమాజాధిపతులగు కీ. శే. చంద్రగిరి నరసింహులు నాయుఁడుగారు కాలధర్మము నొందుటవలనను బదఁపడి నాసంఘమంతయుఁ జెదరి చెడుటవలన నియ్యదియింతదనుకఁ బ్రకటింపఁబడకుండెను.

ఇయ్యదికాక, మద్విరచితములగు కృష్ణలీల, ప్రహ్లాదచరిత్ర, సీతాకల్యాణ నాటకనటనముల రంగస్థలములఁ బ్రదర్శించిన నామిత్రులెల్లరు వీనిఁ బ్రకటింపఁ బలుసారులు ప్రోత్సాహపఱచుటచేఁ దుదకనేకవిప్రియప్రయాసముల కోరిచియిద్దానిఁ దొల్త నీగ్రంథమాలయందుఁ బ్రథమపుష్పముగఁ బ్రకటించినాఁడను. ఇటీవలఁ దక్కిన నాగ్రంథములును నితరకవి విరచిత కావ్యములును గాలక్రమమునఁ బ్రకటింపఁబడుచుండును. ఇందెట్టి దోషములుండినను బుధజనులెల్లరు మన్నింపఁ బ్రార్థితులు.

Acc. No.

ఇట్లు,
బుధజనవిధేయుఁడు,

విజయనగరము.
8-1-1926

గండికోట బాబూరావు.
గ్రంథకర్త.

ఈనాటకమునందలి పాత్రలు:—

పురుషులు.

బలరాముఁడు.
కృష్ణుఁడు.
నారదుఁడు.
ఆంజనేయుఁడు.
గదుఁడు.
సుదాముఁడు.
అనంతుఁడు.
భటులు మొదలగువారు.

స్త్రీలు.

రుక్మిణి. సత్యభామ. లక్షణ. } కృష్ణుని భార్యలు.

బృంద. అరవింద. } పరిచారికలు.

శ్రీ

గర్వభంజనము

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము.

వైకుంఠము.

(విష్ణువు, లక్ష్మి, భూదేవి, గరుత్మంతుఁడు నుందురు.)

లక్ష్మి.

శా॥ శ్రీవైకుంఠపురంబు మీవలనవా ♦ సింగాంచుచుం సంపదల్
చేవల్ సంతతసద్విలాసములు న ♦ క్షీణప్రభావంబులున్
లావుం జెందుచు నొప్పునట్టి భవదు ♦ ల్లాసంబులుం లీలలుం
తేవల్ చూచుచు నుంట మా సుకృతమే ♦ నీరేజపత్రేక్షణా!

భూదే.— జగద్రమణా! మీ పదపంకజముల నిరతంబును సేవించుచున్న మాకెల్లరకు నపరిమితానందంబు చేకూరుటయే కాక మేము సకలమనోరథసిద్ధులము గూడ నగుచుంటిమి.

లక్ష్మి— దేవా! మీ యనుపమాన సత్ప్రభావాతిశయము చేతను, మిమ్ము భజియింప నరుదెంచు మహామునివరేణ్యుల దర్శనోత్సాహంబు గలుగుచుండుటచేతను మేమెంతయు ధన్యుల మగుచుంటిమి.

భూదే— అనుదినమును మీ చరణపల్లవంబుల నమితభక్తి నెంత సేవించినను మాతనివి దీరకున్నది!

జయు— దేవా! యెవ్వరో మునీంద్రులు వచ్చుచున్నట్లున్నది.

విజ— వైకుంఠదేవా! మాకీప్రతీహార పదవులఁదీసివేచి మఱెట్టి యుద్యోగమునైనఁగటాక్షించినచోఁజాల సంతసించెదము.

విష్ణు— ఏమట్లనుచుంటివి?

విజ— మఱల నేఁడుగూడ సనకసనందనాదులు వచ్చుచున్నారేమో యని భీతి గలుగుచున్నది.

విష్ణు— మీకింకనట్టి భయంబు నొందవలదు.

విజ— ఇన్నియుగంబుల వెనుక మేమిర్వురము రాక్షసులమై మహాఘోరకృత్యంబుల నాచరించి క్రమ్మర మీసన్నిధానంబున నిన్నినాళ్లకుఁజేరికొంటిమి. ఒకదివసమైన నింకనుగాలేదు, ఆయతులవలన మగుడ నెట్టిగతి పట్టునోయని భయముఁగొనుచుంటిమి.

విష్ణు— బుద్ధిఁగలిగి మీరు ప్రవర్తించినచో మీకట్టి కీడింక వాటిల్లదనియే నమ్ముఁడు.

(అంతటనారదుఁడు ప్రవేశించును.)

(జయవిజయులు ప్రక్కలకరుదెంచి నిలుతురు)

నారదుఁడు— పద్మనాభా! యిన్ని వాసరంబులకు మఱలనీ దర్శనలాభంబునాకు నలవడినది. నాసాష్టాంగ నమస్కృతులఁగొనుము.

(అనిమ్రొక్కును.)

(విష్ణువుమొదలగువారు లేచెదరు. గరుడుఁడక్కైః దలకుండును)

నార— (లక్ష్మివంకదిరిగి) క్షీరవారాశితనయా! లక్ష్మీ! నీ దాసునివందనంబుల గ్రహియింపుము.

విష్ణు }
లక్ష్మి } సకలమనోరథసిద్ధిరస్తు.

గరు— (నారదునివైపునఁజూచి) నీకెంత చనవిచ్చుటఁగలిగినను గొంతదూరమునుండియే వారల నమస్కరింపఁగూడదా! దేవుని

మీదఁ బడినఁగాని నిన్నుభక్తుఁడని లోకములననేరవు కాఁబోలును.

నార— అదియంతయు నీకేల! నీభృత్యపదవిని నీవుమీఱకుము.

గరు— నాయునికి భృత్యపదవియే! శ్రీమన్నారాయణునకు నెల్లవారమును భృత్యులమే. దాని ప్రశంస నీకెందుకు? నీలోకసంచారమును, నీ కలహోద్యోగమును, నీభిక్షాటనమును నీవాలోచించుకొనుము.

నార— దేవా! యీతని కాఱుకూఁతల నాలించుచుంటివి కదా!

విష్ణు— నారదా! వానితోనీకేల?

గరు— దేవాదిదేవా! నీకు నాపయి నాగ్రహము గల్పించుటకై నారదుఁడు పన్నుపన్నుగడలఁగాంచుచుంటివి కదా! స్నేహితులను విడఁదీయుటయుఁ బరమశత్రువులుగఁజేయుటయు, నొకరిచేత నొకరి సంహరింపఁజేయుటయుఁ గొండెములు, పిచ్చికములుఁ దండోపతండములుగఁ బేర్చుటయు నీతని వ్యాపారమని నీవెఱుఁగవిదికాదు. ఇట్టి యకార్యములఁ జేయనీయక యీతని నేమహారణ్యముననో, యేపర్వత గుహాంతర్భాగముననో, నోరును ముక్కును మూయించి మౌనమును దాల్పించి మూలఁగూరుచుండ నియమించినచో లోకము లన్యోన్య స్నేహానురాగములఁ జెలఁగి శాంతివహించి యుండునుగదా! ఏవైరవృత్తమునకు నీతఁడే బీజము! ఏ మహాసంగ్రామ ప్రవాహమునకు నితఁడేయుత్పత్తిస్థానము!

విష్ణు— వైనతేయా! అదినేనెఱుంగనా? ఎవ్వరెట్టిపనిఁ జేయవలయునో వారే సలుప వలయునుగాని యన్యులవశమగునా? (అఁ నారదునిగాంచి) నారదా! యెచ్చటనుండివచ్చుచుంటివి?

నార— కైలాసమునుండివచ్చుచుంటిని.

విజ— ఓహో! యీతఁడు నారదుఁడుగదా!

జయు— చాలకాలమునుచూచి యున్నందున నీమహాత్ముని

గుర్తింపలేకుంటిమి!

నార — శ్రీధరా! నీయోలగంబున నీకన్న గొప్పవారలు గూడనున్నారని నేను నేఁడు తెలిసికొనఁగల్గితిని. (అని గరుడునిఁ జూపుచును)

లక్ష్మి — అది యేటిమాట?

విష్ణు — వత్సా! నారదా! ఏల యిట్టి విపరీతవాక్యముల నాడఁ గడఁగుచుంటివి! నీవు పల్కినరీతినట్టి వా రెవ్వరు నిచ్చట లేరే!

ఉ. ఎన్నఁడులేని యీనుడుల నిచ్చట నేర్చితి విట్టులాడఁగా
నన్నుఁ గతాళిఁ జేయుటకు నా? యహా! తాత యటంచు నెంచి, నీ
తెన్నులిదేమి మారెనికఁ దెచ్చితివా కొ విశేష మెద్ది యో
పన్నగవైరి నావిధము పట్టి కనుంగొనె దేల నారదా?

నార — లోకేశ్వరా! చతుర్దశభువనంబులను గుక్షినిఁ గల నీవంటి మహామహునికి మనుమఁడనయియు, సకలభువన నిర్మాత యగు ధాతకు మానసపుత్త్రుండననియు, నించుకయును దలంపక మనోగర్వంబును గలిగిన కాపురుషుఁ డొక్కఁడు నీయాస్థానంబునఁ గలఁడని నేనున్నెఱుఁగనయితిని!

విష్ణు — అపువవ్రను.

నార — దేవా? అపోగరు సాయంతట నేనే యెఱిఁగించెదఁ గాక. నాకిఁక సెలవిమ్ము.

విష్ణు — ఏమి! యింత తత్తరపాటొందుచుంటివి!

నార — లక్ష్మీనారాయణులారా! నాకిఁక నైన సెలవొసంగుఁడు మరల మీదర్శనంబులఁ జేసికొనియెదను.

విష్ణు — సరియే, చనుము.

నార — (వెనుకకుఁ దిరిగి చూచుచు వెడలును)

లక్ష్మి — దేవా! వీని చిన్నతనపుఁ జేష్టలిప్పటికి నుడిగినవి కావు.

విష్ణు — జయవిజయులారా! వానిని మీరేమయినఁ జేసితిరా యేమి?

జయ, విజ — (లెంపలువాయించుకొని) దేవేశ్వరా! యిదివరలో సనకసనందనాది మహామునివరేణ్యులయెడఁ దప్పుఁ గావించి యెంతయు ననుభవించియే యుంటిమి. మేమింక నిట్టిరీతిగ వర్తింపమని యే విశ్వసింపుము.

గరు — (లేచి నిల్వఁబడి) జగద్రక్షకా! ఆతఁడు నాపైఁ గన్నులెఱ్ఱఁ జేసి చనియె.

విష్ణు — అట్లేల చేయవలయును?

గరు — ఏమో నేనెఱుఁగను నేనాడిన మాటలయం దేమైనఁ దప్పు గలదా?

లక్ష్మి — దేవా! మనమెల్లరము నారదు నాదరించుచుండ నీతఁ డించుకయు వాని సరకు సేయక యేమేమో యనెనని వీనిపైఁ గన్నులెఱ్ఱఁ జేసి వెడలెను.

గరు — అదియా కారణము!

విష్ణు — మనమందారారామంబున కరిగి వానిజాడను గనుఁగొందము రమ్ము.

(అని నిష్క్రమించును)

[తెర దిగును.]

ద్వితీయరంగము.

వైకుంఠపుర రాజమార్గము.

నారదుఁడు ప్రవేశించును.

సకలలోకేశ్వరుఁడును, నాకుఁ బితామహుండును, నగు శ్రీమన్నారాయణుఁడు సైతము నే నేగుసారి ననేకగీతుల ననుసన్మానింపఁగా నా తార్క్ష్యుండు మాత్రము నన్నించుకయు నెంచక సరకుసేయకుండుటయు

నా కెంతయు నాశ్చర్యముగఁ దోఁచుచున్నది.

శా. ఏలోకంబున కేగినన్ సరియైన ♦ న్నీక్షింప నెవ్వారలున్,
జాలన్ భక్తి నిసత్కరించి, వినుతుల్ ♦ సల్పంగ, వైకుంఠుఁడే
లీలన్ మెచ్చఁగ నేల యీ జడుఁడుదా ♦ లేశంబు లెక్కింపకే
నేలన్ బడ్డ ఖగంబు మాడ్కిఁ గదలన్ ♦ లేకుండె గర్వాంధుఁడై?

పారిజసంభవమానస పుత్త్రుఁడనైన నన్నే యీతఁడు దిరస్కరింపఁ దక్కిన మునికులకుంజరులఁ గన్నెత్తియైనఁ జూడనొల్లఁడనుట నిశ్చయమే. నిత్యమాధవపద సేవానిరతుండనియు, నగసమానపక్షఘోరబలుఁడనియుఁ దనలో నెంచుకొనుచు నిరర్థకాతిశయమును బెంచుకొనుచు విఱ్ఱవీఁగుచున్న యీ వినతాతనూజుండు నాతో నేయంశంబునను సాటిగానేర్చునా? వాఁడెంతకుటిలుఁడు! కుటిలుండని మెల్లగా ననుచుంటి నేల? విషకోశములనోటఁగల భుజంగరాజముల సంతతము భక్షించు నాచెనఁటికి నిలువెల్ల విషముండుట యబ్బురమా? మాలిసుమాలి మాల్యవంతాది మహాదానవవీరవరుల గదాదండంబుల నెన్నిసారులో దండింపఁబడియుండియు నిప్పటికిని నిజమద విశేషంబును వినియోగింపఁబూనుట యెందులకో నాకుఁ దెలియకున్నది. వాణీవాహనంబగు మయూరము భుజంగభక్షణా నిరతిఁ గలిగినదయ్యుఁ గడు సాధుగుణములఁ జెలఁగుచుంట యెంత యుత్సాహకరమయియున్నది! పక్షిరాజని యెడు బిరుదము నీతులువకొసంగుట మిగుల నక్రమము. రూపమా వక్రము, బలమునకా నేలఁగాలుంచనేరఁడు. అయినవీని నవలసిన పని యేమున్నది? కాలమహిమ యెంతయైనఁ గావించును. తెక్కబలమున్న వారిది రాజ్యమని యెడు నార్యోక్తి ననుసరించి యీతఁడీ విధముగా గర్వప్రమత్తుఁడై యీ తెక్కబలమే యుక్కుబలమని లెక్కించి మము గ్రక్కుచున్నవాఁడు అయిన వీని నీయంశంబున పిడిచివుత్తునా? వలదు వలదు. వీనికిఁ దగిన యశోభంగముఁ గావించి మత్ప్రభావంబుచే నాకును, సకలేతరసాధుబృందంబునకును దాసానుదాసునిఁగఁ జేయుదును. [illegible] నా[illegible] యిట్లు కావించి

యుండునా? లేదు, కాదు. కేవలదుర్మదముచే నీభంగిఁ బ్రవర్తించెనని నమ్మెద. ఇందులకేమి కర్తవ్యముగలదు? (అని ఆలోచించి) గోవిందునితో నీసుద్దిఁ దెల్పి యీ చెనఁటికి బుద్ధివచ్చునట్లొనర్పనగునా? అచ్చట వలను పడనేరదు. త్రిపురాంతకుని కడకరిగినచోఁ గూడలాభము గన్పట్టదు. విరించి యేమయినఁ జేయఁగలఁడా? అదియు నిరాశయే యగును. మఱచితిని. ద్వారకయందున్నదనుమాట యిప్పుడు నాకుజ్ఞప్తికివచ్చినది. సరియే. బాగు. శ్రీకృష్ణరూపమున నవతరించిన విష్ణుండును, మదభీష్టసిద్ధిఁ గావింప నెంచు పురుషసింహుండునచ్చట నలరుచుండెనుగదా! ఇఁక నాకేమి? ఇట్టిఖగాధములఁ గోటినేనిఁ బరిగణింపని కాళీయ మహాఫణిశిఖరములమట్టి మీఱిన జెట్టికడ నుట్టిపడుదునుగాక.

(అని నిష్క్రమించును.)

తృతీయరంగము.

[ఉద్యానవనము. శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణి సత్యభామా లక్షణలతోఁ బ్రవేశించును.]

కృష్ణు — కాంతామణులారా! ఇంతమాత్రముననే మీ ముఖారవిందములఁ జిరుచెమ్మటలు గలిగినందులకు నాకుఁ గడు నక్కజమగుచున్నది! చంద్రకాంతశిలావేదికలపై మౌక్తికంబులు మ్రగ్గులిడిన భంగి మీయనుపమాన సౌందర్యంబులకు నీఘర్మజలబిందుసందోహంబులతిమనోహరములుగ నే యొప్పుచున్నవి!

సత్య — జగన్మోహనాకారా! సమస్తచిత్రంబుల నెఱిఁగిన జాణవగు నీవు మహన్ముల నీమాడ్కిఁ ద్రిప్పుచున్న యెడ నీకీఘర్మసలిలకణంబులన్నుతించుట యొక చిత్రమెంత మాత్రమును గానేరదు.

కృష్ణు — సెబాసు. స్యమంతకమణియంతటి విలువగల

మాటనాడితివి! అందులకు నేను జాల మెచ్చితిని. కాన నీపుష్పరాజంబును నాచే బహుమానముగా గ్రహింపుము.

రుక్మి— ఈప్రసూనమామెకొక లెక్కయా?

కృష్ణ— ఏల యట్లనుచుంటివి?

రుక్మి— ఇయ్యది పారిజాతమునకంటె విశేషముగలదనియా యని

కృష్ణ— ఓహో! బహుబాగుగాఁ దెల్పితివి. నీవీ కుసుమమునుగొనుము.

(అని మఱియొకపుష్పము నిచ్చును.)

సత్య— అదిదాని కేల?

కృష్ణ— ఎందులకువలదు?

సత్య— అదిసువర్ణచ్ఛాయను మించి యుండలేదని.

కృష్ణ— ఏమి? యిదిచంపకసుమమునకంటె వేయింతలు శ్రేష్ఠతరముగాదా?

సత్య— నాయుద్దేశమయ్యది కాదు.

కృష్ణ— మరియేమి?

సత్య— నాఁడు తనవివాహమునకుఁ బూర్వము నీకడకాపె యంపిన బ్రాహ్మణుని శరీరచ్ఛాయను మించినదా యని నాయర్థము.

కృష్ణ— ఎవ్వరి యర్థమెట్లయిన నేమి? మీరిచ్చటకువచ్చినది విహారార్థముగాదా? సింగపుగున్నలనడుమలఁ బరిహసించునో సింహతనుమధ్యలారా! యాతరుణంబున నీయారామంబున నొకపురుషసింహమువచ్చి మిమ్ముఁబట్టఁబూనినచో మీరేమిచేసెదరు?

రుక్మి— ఎచ్చటనయిన డాగుకొందుము.

కృష్ణ— ఏభయముచేత నట్లు చేయఁదొడఁగెదరు?

లక్ష— అవి [illegible]కంధరంబులఁ గొఱికి వేయుదా?

సత్య— కంధరముల నంటసేరదు కాని యధరంబులఁ గొఱికి వేయునని దిగులొందెదము.

లక్ష— ఎచ్చటనైనఁ బెదవులఁ గొఱుకుఁ గంఠీరవము జగంబునఁ గలదా?

సత్య— లేకేమి? అట్టి పురుషసింహమియ్యది కాదా?

రుక్మి— సర్వజ్ఞుండగు నీమానినీమనోహరుని నొకక్రూరమృగమని యెట్లు భావించితివో నాకుఁజిత్రంబుగఁ దోఁచుచున్నదే?

సత్య— నీవెఱుంగవుకాఁబోలును. ఈతఁడు మున్ను కువలయాపీడమనియెడు గజమును గూల్చిన పురుషసింహుఁడు కాఁడా?

రుక్మి— అవునవును.

సత్య— తత్కుంభవిదారణక్రియను గూడ నంతటి మహానుభావుఁడే!

కృష్ణ— ఓహో! యేమి! మీరి ప్రియాలాపంబులకు మితిలేకున్నయది! ఈపల్కులకేమి? (అని యిటునటుఁజూచి) సఖియలారా! యిచ్చట నిదివఱకుఁ గల శశికాంతశిల యేమయినది?

లక్ష— ప్రాణేశ్వరా! నీవు క్షణము క్రిందట నిత్తావున వేణుగానమొనర్చుతరి నయ్యది సంపూర్ణంబుగ గరఁగి ద్రవరూపంబునఁ బ్రవహించిపోయియుండలేదా?

సత్య— అవును. ఆమాట నిజమే. ఆతరుణంబున నీవేణునాదము గూడఁ జిగురిడినది కాదా?

కృష్ణ— ఏదీ! (అని వేణునుదీసి) ఎచ్చటను గన్పడదే!

రుక్మి— అవును. ఆ పల్లవమింతలో నేరీతి మాయమయినది?

సత్య— ఏమో! కోకిలవాణులరగు మీదరి నెట్టిపల్లవులయిన నిల్వనేర్తురా?

కృష్ణ— సెబాసు! మీవంటి కలవుఁదీర్చు కాంతామణు

లుండినచోఁ గాలంబుగడుఁ గమనీయముగఁ గడచునుగదా!

రుక్మి—కాంతలకుఁ దగిన కాంతులు గలిగినచో సంతతము సంతసము సమకూడునుగదా!

లక్ష—మా యెల్లర నీరీతి రంజిలఁజేయుటయే మాకు మహాభాగ్యము! నీతో సమానంబుగ మాకొసంగఁబడుచున్న స్వేచ్ఛకీ జగంబునభాసిలు సుందరాంగులు సాటి రాఁజాలరని సంతసించుచుంటిమి.

కృష్ణ—అట్లే యలరవలయును. ఏలయన.

ఉ॥ ముత్తియముల్ గదా తలఁప ♦ ముద్దులగుమ్మలు వారి నిత్యముం
జిత్తమునందుఁ జేర్చి కడుఁ ♦ జెన్నుగ హారవురీతి నెంచుచుం
బొత్తున స్వేచ్ఛగా విడిన ♦ మోదము చేకుఱు బిగ్గఁగట్టినం
గుత్తుకఁబట్టి చేటుగలు ♦ గుం దొలఁగుం రుచి యెట్టివానికిన్॥

లక్ష—సలక్షణులకుఁ గదా యిట్టి సంగతులు గోచరము లగును.

సత్య—చాలును: మాట నాడినచో నీపేరే తలఁచుకొని యెదవు.

కృష్ణ—దానిపల్కు సత్యమే! ఇప్పుడు నీపేరు నేను దలఁచితిని గదా!

సత్య—(చిఱునగవుతో) సరియే.

కృష్ణ—సఖియలారా! యింక మనమీవనాంతర్భాగంబున కరిగి యందందుఁగల మహాచిత్రింబులఁ గాంచుదము రండు.

(అని వారలందరతో వెడలును.)

తెరపడును.

చతుర్థరంగము.

శ్రీ కృష్ణుని మందిరము.

రుక్మిణీ కృష్ణులుందురు.

రుక్మి—మనోహరా! మనము గడియ క్రిందట నుద్యానవనవాటికను జాలవఱకు విహరించి యుంటిమి. అందువలన మీసుకుమార సుందరశరీర మిసుమంత యలసి యున్నట్లు నాకుఁ దోఁచుచున్నది!

కృ—సతీమణి! పురుషుండనగు నాయొడలే యలసియున్నట్లు నీకుఁ గాన్పడుచున్నచోఁ గుసుమకోమలాంగివగు నీ మృదుతనూలత యెంతదనుక డస్సి యున్నట్లు నాకుఁ గన్పట్టునో యెఱుఁగవా?

రుక్మి—నాథా! ప్రాణేశ్వరుఁడు దరినున్నచోఁ గాంతలకెట్టి యాయాసమును గలుగనేరదనియెడు సంగతి మీ కెఱుంగరా? ఆరీతి నింతవఱకు మాయెల్లరకట్టెదుట నిల్చి మాయుల్లంబులుల్లాసంబునఁ దేలునటులు సల్లాపంబుల నాడియుండి యెల్లవిధంబుల రంజిల్లఁజేసిన మీమంజులరూపంబు చేరువనున్న మాకు నలయిక యొకటియా?

కృ—ప్రాణనాయకీ! నీకు మనంబునఁగల్గు ప్రేమాతిరేకంబుచే నట్లనుచుంటివి కాని యది యథార్థమగునా?

రుక్మి—మనోహరా! దానిమాట కేమి? ఈ సుగంధద్రవ్యంబుల నించుక మీశరీరంబునఁ దాల్చుకొన దయసేయుఁడు. దీనఁగడు మనోల్లాసంబు చేకూఱును. నామనవిఁ జెల్లింపుఁడు.

చ॥ జలకములాడు పిమ్మట హ ♦ జారము వీడిన పిమ్మటన్ వసిన్
మొలఁగిన పిమ్మటన్ గరము ♦ మేను శ్రమొందిన పిమ్మటన్ సుగం
ధలలితపుష్పవాసనలఁ ♦ దావులనీను రసంబులన్ గడున్
జెలఁగుట మేలుకాదె? నవ ♦ చిత్తజరూప! రసిల్ గ్రహింపరే?

కృ—అట్లే! కైకొందును గాని యింతలోనే నేనుడస్సితినని భావించుచుంటివా? ఈనాటి వనవిహారము నాకొక లెక్కయా? తొల్లి నీవయసునకుఁ జాలఁ జిన్నతనంబుననె వ్రేపల్లెను గల నంద గోకులమందును, గాళిందీతీరములందును బృందావనమునందును నహోరాత్రములు సైతము పరిగణింపక చరియించిన యట్టి నాకిది యొక్క భారమని యెంచితివో నాకక్కజమగుచున్నది! మన వనంబునఁ గల వింతల సంతసంబునఁ గాంచుచు నించుక దవ్వు మాత్రము సంచరించినందులకే నన్నూర్చి నీ వెంతగాఁ గనికరించుచుంటివి!

సీ॥ గోపకాంతలతోడఁ ♦ గూడి ముక్కా విహరించి
మొలమితోఁ బొన్నచె ♦ ట్టెక్కునాఁడు
నలమహేంద్రునితోడఁ ♦ గలహించిగోవర్ధ
ననగంబుఁగొడుగుగఁ ♦ దాల్చునాఁడు
మడుఁగులోఁ గాళీయు ♦ మస్తకావళియందు
నల్లనఁ దాండవ ♦ మాడునాఁడు
పెక్కుచోట్లఁ జెలంగి ♦ వెన్నముద్దలు మ్రింగి
యుట్టిపైనుయ్యేల ♦ లూగునాఁడు
గీ॥ ప్రాణనాయకి! నీవెన ♦ న్నరసినయెడఁ
గుంది డస్సితినని దిగు ♦ లొంది పుష్ప
చందనాదులఁగప్పి గొ ♦ జ్జంగనీట
ముంచి యొత్తియుండెదవేమొ! ముద్దుగుమ్మ!॥

రుక్మి—ప్రాణనాథా! అప్పటిమాట కేమి? నేఁడు స్వీకరింపుఁడు.

కృ—చెలియా! నీవు మఱియొకరీతిగ భావింపకుము. ఇప్పుడొక కార్యార్థము నాయన్నగారిని జూడ నరుగఁ దలఁచుచుంటిని. ఆతఁడీతరుణంబున సభాస్థానంబున నున్నయటులు తెలియవచ్చినది. కాన.

చ॥ సవనముఁ జేయువేళ మఱి ♦ సంగరభూమిని జొచ్చువేళ భూ
ధవులను గాంచువేళ వివి ♦ ధప్రభురాజితమైన సత్సభా
భవనముఁ జేరువేళ గుణ ♦ వంతులు ముట్టఁగరాదు వాసన
ద్రవముల నెందు నేని ముది ♦ తా! యది తప్పగుఁ గానమానుమా!॥

రుక్మి—దేవా! యీసంగతి నిదివఱకే మీవలనఁ దెలిసికొని యుంటిని. కాని మీరీసమయంబుననే యాసభాతలంబునకేగవలయునా?

కృ—తప్పక యేగవలయుననియే యెంచుచుంటిని.

రుక్మి—ఏమో! మీపల్కులు నాకు సందేహమును గూర్చుచున్నవి. సాత్రాజితిని గాంచఁ బోవుచున్నట్లు నాకుఁ గన్పట్టుచున్నది! అవునవును. అచ్చటికీగతి నరిగినచో నీపరిమళవ్యాప్తికి నాపె మిమ్మేమయిన ననునని కాఁబోలు నిటులకిట్లు వెనుకఁదీయుచున్నట్లున్నది!

కృ—లేదు. లేదు. నీవెన్నఁడా భంగి నెంచకుము, ఆమె వద్ద నాకేమి భయము గలదు? ఇంతకు ననృతములాడ నాకేమి యవసరము.

రుక్మి—ఊఱకిట్లు పల్కితిని. క్షమింపుఁడు. మీరు మగుడ వచ్చుసరికిఁ బన్నీరు మొదలగునవి స్నానమునకై సిద్ధముగనుంచెదను.

కృ—సరియే. అట్లే యొనర్చుచుండుము. క్షణములోఁ గ్రిమ్మర వచ్చెదను.

రుక్మి—అట్లయిన నాకు సెలవొసంగుఁడు.

(రుక్మిణి వెడలును.)

కృ—మంచిది. నేను ప్రాతఃకాలమునుండియు మారామునిఁ గలిసికొన యత్నించుచుండియు నిదివఱకు నయ్యది పొసఁగదయ్యెను! అక్రూరుఁడును సంకను రాఁడయ్యె! ఆతఁడు బహిర్మందిరమున కింతకు మున్నె యేతెంచియుండవచ్చును. అచ్చటికే యరిగెదఁ గాక.

(అని నిష్క్రమించును.)

పంచమరంగము:- బలరాముని దర్బారు.

బలరాముఁడు, గదుఁడు సుదాముఁడు మొదలగువారుందురు.

బల — అమాత్యశేఖరులారా! యీద్వారకానగరంబున, నా యప్రతిమానపటిమయు, మనమహా యదుసైన్యచయసంపాదిత నిర్మలయశోచంద్రికలును, నిన్నినాళులనుండియు, దినదివంబునకును బెక్కుభంగుల వృద్ధిఁ జెందుచున్నవనుటకు సందేహమించుకయు లేదు. సకలశత్రురాజులవలీలగ మనచే జయింపఁబడి మనకనేకవిధముల నమ్రులై యుండుట గూడ మీ రెఱుఁగుదురు కదా!

గదు — ఆహా! యట్లలరుట యొక యబ్బురమా? నానావిధధ్వజినీ వర్గంబుల రూపుల మాపి, క్రూరులఁ గూల్చి, శరణాగతులఁ గరుణించి సర్వజగద్విఖ్యాతంబుగ న్యాయపరిపాలన మొనర్చు మీకును మీసోదరులగు శ్రీకృష్ణునికి నసాధ్యమెయ్యది గలదు?

సుదా — అంతియ కాక, శిష్టజనభరితంబును, మునిగణపూతంబును నగు మనద్వారవతీ పురరాజంబునకిట్టి భూవరేణ్యులు సిద్ధించుట యొకవింత కాదు.

బల — మంత్రివర్యులారా! మీ రెన్నిసారులు నన్నుఁ గూర్చి పొగడెదరో యంతకు మేము రెట్లు కృష్ణునిఁ గూడ నాతో సరిగాఁ బరిగణించుచున్నందులకుఁ గారణం బెద్దియు నాకుఁ గానరాకున్నది.

సుదా — దేవా! అందులకుఁ గతమిదియని యెఱుఁగఁ జెప్పవలయునా? నిఖిలవైరిధ్వంసియుఁ బరమపవిత్రవిమల చారిత్రుఁడును నగు నా రుక్మిణీకళత్రు నెంత నుతించినను మాకించుకయుఁ దనివి దీరకుండను,

బల — ఏమీ!

మ॥ పరమార్థంబిసుమంత నెంచక యొగో ♦ ప్పల్ పల్కుచుం జాలన
స్థిరుఁడై జారగుణాఢ్యుఁడై ఖలుఁడునై, ♦ చేటొందఁబల్ చోరుఁడై
దురితుండై, మలినాత్ముఁడై, కుజనుఁడై ♦ తోఁచుం గదా! నాకు సో
దరుఁడైనన్ బని యేమి? వానిఁ దలఁపన్ ♦ దప్పింకఁ నమ్ముఁడీ!॥

సుదా — సోదరునిపై నిట్టికఠినోక్తులాడుటకు మీమానసం బెట్టులొర్చినదో మాకుఁగడు వింతగఁగనఁబడుచున్నది!

గదు — స్వామీ! యిన్ని దివసములనుండియు వానిపై నమితప్రేమను జెలఁగుచున్న మీ రేల యీ యూహంబున నింతకినుకఁ గొనుచుంటిరి?

బల — అది మీ రెఱుఁగని విశేషముకాదే! యేయంశంబును గూర్చియైన నాదుర్జనుఁడు నాకు వ్యతిరేకంబుగనే సంచరించుచున్నవాఁడు. వీనిన్ గూర్చి పెక్కువత్సరంబుల నుండియు నేనెంతయో మనంబున ఘనంబగు ఖేదము నొందుచునే యుంటిని. ఆతుంటరి లెక్కలేక్కు వయగు నకార్యములాచరించుటచే నామానస మీరీతి మారినది.

గదు — ఆతఁ డొనర్చిన యకార్యమెయ్యది?

బల — ఇయ్యది యని వేరుగఁ జెప్పవలయునా?

సీ. సతిమాటఁ జెల్లింప ♦ శక్రునితోఁ బోరి
పారిజాతము నింటఁ ♦ బాతినాఁడు
మంచిముత్యమువంటి ♦ మించుబోడిసుభద్ర
గతిలేని నరుమెడఁ ♦ గట్టినాఁడు
కౌరవేంద్రునిఁ దల్ప ♦ కయె ధర్మసుతునిచే
నెలమి యాగమును జే ♦ యించినాఁడు
మఱిదియా శిశుపాల ♦ మతిమంతు నహా! నిండు
సభలోన వంచించి చంపినాఁడు
గీ॥ పెద్దవారిమాటలఁ జెవిఁ ♦ బెట్టఁబోఁడు
కౌరవుల క్షేమమిసుమంత ♦ గాంచఁడెందు
ప్రాలుమాలుచుఁ బంచల ♦ పాలుసేరు
పాండుసుతులన్నఁ బడిచచ్చు ♦ వాఁడు ఘనుఁడె?

గదు — మీపల్కులు చాలవఱకు యథార్థములే. ఆతఁడీ యంశంబుల నెల్ల మనకు మేలు లే నల్పెననుట నిక్కువము.

బల—సుదామా! నీవేమని యెదవు

సుదా—దేవా! చిన్ననాఁటనుండియు మనకృష్ణుఁడొనర్చిన లీలల మనమెఱుఁగమా? మనవారిని మనమే నిందించుట యొప్పగు నాయని యించుక శంకించుచుంటిని.

బల—దురాత్ములగువారు పరులయిననేమి మనవారలయిననేమి? అట్టివారెల్లరు దండనార్హులనియే నమ్ముఁడు.

గదు—అట్లయిన వానికేదయిన శిక్ష యొనర్చెదరా యేమి?

బల—తనకు జ్యేష్ఠుండనగు నా యద్వితీయప్రభావమించుకయుఁ దెలిసికొననేరక నన్నావంతయు నెంచకయే మదనుపమానతీవ్ర హలాయుధనిశిత ధారాప్రచండరుచులఁ దలంపకయె పిఱ్ఱవీగుచు పూజ్యులగు మజ్జననీ జనకులయిన దేవకీవసుదేవుల గర్భంబులఁ జెఱప నుద్భవించిన యాకృష్ణుఁడు మనమహాసభాస్థానగంభీరవారాశికల్లోలముల నొక్క బుద్బుదమాత్రుఁడయినఁ గానేరఁడనియే విశ్వసింపుఁడు. ఆ మాయ్యాగుణుని నా జారచోరమానసు నిటుపై నిసుమంతయు సరకుసేయఁజాల.

సుబా—మీవంటి పరాక్రమశాలురకును,సర్వజ్ఞులకును నింతకోపంబు దగునా?

గదు—దేవా! యించుక శాంతింపుఁడు.

బల—ఈ యంశమున శాంతిపైరవంతయు బ్రాంతిఁ జెందకుఁడు. (అని కోపముతో) వాని పాపముఖంబు నీ బలరాముఁడిటి వలఁ గాంచఁ దలఁపఁడనియే యెంచుఁడు.

ఉ॥ సారెకు వేయి దుష్క్రియల ♦ సల్పఁగనెంచుచుఁ బెద్దవారలన్
మీఱుచుఁ గేరుచుం బరమ ♦ నీచుని భంగిని సంచరించు నా
క్రూరమతానుకూలు నల ♦ కూళనుగృష్ణుని నీసభాస్థలిన్
జేరఁగనీయరాదు వడిఁ ♦ జెప్పుఁడు వానికి నీ యుదంతమున్॥

ఈ నాయుత్తరువు నతిక్రమించినచో నెంతయు విషమించునని కూడ

వానితోఁ నొక్కి వక్కాణింపుఁడు ఇఁక నేఁగెదను (అని తొందరగా సభలోనుండి వెడలును.)

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

ప్రస్తరంగము కృష్ణుని భవనము.

కృ—(ప్రవేశించి) ఆహా! యేమి యాచిత్రము! అక్రూరుఁడీ తరుణంబునకు నాకడకు వచ్చెదనని తెల్పియు రాకుండుటకు హేతువేమి? మద్భక్తాగ్రగణ్యుఁడగు నాసుగుణున కిట్టి యాటంకమును గల్గినచో నేతెంచకుండునా? (అనియించుక సేపుండి) యీ దివసంబున సర్వామాత్యవర మహీమండల నాథపరివేష్టితమగు సభ సాగింపఁబడునని యాకర్ణించితిఁగదా! అయ్యది యే సమయమునుండి యారంభింపఁబడునో కూడఁ దెలిసికొనఁ జాలనయితిని. ఏమీ! అక్రూరుఁడు రాకపోవుటసరియేకదా నిత్యాచారానుసరణిని నన్నా యోలగంబునకు రమ్మని పిలుచుటకితరులేరైనను గూడ రాకుండిరి! అయినను దత్తరమేల? ఏది యెట్లయిన నక్రూరుఁడు మాత్రము దప్పక వచ్చుననియే నమ్మెదను (దూరముగాఁజూచి) అదిగో! యెవ్వరో యిచ్చటకే వచ్చుచున్నట్లున్నది! ఆతఁడే యయి యుండనగును.

గదు—(ప్రవేశించును) అహహా! (తనలో) తుదకిచ్చటకు వచ్చితిని గాని యీతనికా విశేషమెక్రియఁ దెల్పనగును? అసమానప్రభాయుతుండగు నా హలాయుధధారుని యనుమతి నతిక్రమించుట దుస్సహముగదా!

కృ—(అటులిటులు చూచి దగ్గరకు వచ్చి) ఓహో! గదుని వలెనున్నది! రమ్ము.

గదు—వచ్చియేయుంటినిగదా!

కృ—ఈ యాసనంబునఁ గూర్చుండుము.

గదు—కృష్ణా! యెల్లపుడు నీచెంత నీడవలె నిన్నంటియుండు నా యక్రూరుఁడేల యిచ్చటఁ గాన్పడఁడయ్యె?

కృ— వానికొఱకే నేనింతవరకు నీభవనమున నీమాడ్కి వేచికొనియుంటిని.

గదు— అట్లయినచో నెచ్చటికైనఁ జనను ద్యుక్తుండవైతివా?

కృ— అవును. ఈదినంబున నానాభూనాథాగ్రేసరులును సకలమంత్రిపుంగవులును మనసభకుఁ దెంతురని తెలియవచ్చినది.

గదు— ఇచ్చట నీవొంటరిగనే యుంటివే! ఆయా నరాధీశులును, సచివులు నింకను రారేల?

కృ— వారిత్తావునకేల యేతెంతురు?

గదు— మఱెచ్చటకుఁ దెత్తురు?

కృ— రాముని సభాస్థానంబునకే తెంతురు.

గదు— నిన్నచ్చటకుఁ బిలిచికొనిపోవ నెవ్వరైన వచ్చియుండిరా?

కృ— అందులకే కదా నీవే తెంచియుందువు.

గదు— అందులకెంతమాత్రమును గాదు. నీకుఁ గేవల ప్రతికూలమగునట్టియు నించుక విషాదకరమగునట్టియు, బలరామచండతరశాసనవచోసరణి నీకుఁ జెప్పుటకిత్తెఱఁగునఁ దత్తరపాటునఁ బుత్తెంచితిని

కృ— ఏమీ! నాయుద్దేశంబునకు విరుద్ధమగు సంగతినా తెల్పెదవు! ఏదీ చూతము.

గదు— స్వామీ! యింతవఱకు రాముఁడు నిన్నుఁగూర్చియే వివిధాహితవచనంబులనాడి నీవొనర్చిన మహాకార్యములనెల్ల జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుచు నెందులకో మండిపడి పరుషభీషణభాషణంబుల నుచ్చరించి నిన్నాకొల్వుకూటంబునకు రానీయవలదనియుఁ దదాజ్ఞఁగల సందేశమును నావలన నీకీరీతిగ నంపె. తెల్పఁజాలక— తెల్పఁజాలక వెనుఁదీసియు దుదకు నీకిట్లు దెల్పితిని.

కృ— ఏమి యీవిపరీతము! ఇదియంతయు నిజమా! లేక

యనృతమా?

గదు— నీకడ ననృతమాడ నానోరెట్లాడును?

కృ— సోదరుఁడయ్యు రాముఁడేల నాపయి నింత కినుక వహించెనో తెలియకున్నది!

గదు— క్రూరకంస మహాదానవాద్యనేకదైత్యబృందములఁ జిందుపఱచి సర్వయాదవజనానీకములకు విందొనఁగూర్చిన పుణ్యమూర్తివగు నీయందునునే యారాముఁ డమంద కుపిత కందళితహృదయుఁడయినందులకు మాకెల్లరకుఁ జాల విచారకరముగనున్నది!

ఉ. గుప్పున గుప్పునన్ జడలు • గుమ్మిన వక్రసమీరునాదిగాఁ
గుప్పలుగాఁగ రాక్షసులఁ • గూళలఁ గ్రూరుల మున్ను గూల్చియీ
చొప్పున వీరికెంతయు వ • సుంధర క్షేమముఁగూర్చినట్టి ని
న్నిప్పుడు లెక్కసేయఁడొకో! • యెప్పగిదిన్మదిం దలంచెనో॥

సర్వదనుజవీరవ్రతపరివేష్టితాహీనఘోరమహాటవీరంగస్థలదవాగ్నుండవై, నిఖిలగోగోపగోపికాపురరక్షణుండవైన భవత్కృతోపకారచయమహాఘంబులఁ బడసి యిప్పటికీ ద్వారకాపురవరమున నిర్భంగి భద్రంబుగ నిద్రించుచున్న కతన నీతనికింత గర్వాతిరేకము చేకూఱినది.

కృ— పాపమాతఁడెంతబేల? సర్వమెఱిఁగియు నప్పుడప్పుడీమాడ్కి సంచరించుట యాతనికి సహజమే కదా! కానిమ్ము (అని గదుని వంకఁదిరిగి) గదుఁడా! నాకు జ్యేష్ఠుఁడగు వానిమాట జవదాటననియు మనమున సిగ్గొందితిననియు వానితోఁ దెలుపుము.)

(అని నిష్క్రమించును.)

గదు— తుదకెంతయయినది? బలరామకృష్ణులకిర్వుకీభాతి నన్యోన్యకలహమిఁకఁ దప్పక సిద్ధించును. ఈకృష్ణుఁడసాధారణప్రజ్ఞావంతుఁడు. అయినను సోదరునియెడఁ దొందరపడి యాతనికి ముప్పుఁ గలిగింపనెంచునా? ఏమో! యెవ్వరెఱుఁగుదురు. కానున్నది కాక మానదు కదా!

(అని నిష్క్రమించును.)

శ్రీ

గర్వభంజనము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

సత్యభామా శయ్యాగారము.

సత్య— నెచ్చెలులారా! యీనాఁటి శయ్యాగృహాలంకార మెంత చిత్రముగ నున్నదో పరికించితిరా?

అర— దేవీ! జగన్మోహనాకారుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడిట్టి దీని నీ సమయంబున నరసినచో మేను మఱవకుండునా?

సత్య— తనమేను మఱచునో లేదో తెలియదు కాని నన్ను మాత్రమిప్పటికిఁ దా మఱచెనని యే భావించెదను.

బృంద— ఏమట్లనుచుంటివి?

సత్య— ఆతఁడింతదనుక రుక్మిణీమందిరంబుననే యున్నట్లు నీ వేకదా తెల్పియుంటివి.

బృంద— నేనచ్చట వానినిఁ గాంచినందుననే యారీతి నీతోఁ జెప్పియుంటిని.

అర— నిఖిలకాంతామనోహరుండగు నా గోపాలుఁ డొక చోట నుండునని యుద్దేశించుచుంటివా? ఒక్కదినమందుననే యాతని నే నెన్నియోసారులు మిత్రవిందమందిరంబునను నా తరుణమునను కాళిందీకేళీగృహంబునందును, నాసమయంబున నేజాంబవతీసదనమునను నావేళనే లక్షణావక్షస్థలంబునను, నాయదనుననే భద్రనిద్రగృహము

నను నింక ననేకస్థలంబులఁ జెలఁగుచుంట నేను దనివారఁ దిలకించియె యుంటిని. అట్టివానికి నీవొక్క లెక్కడిదీ?

బృం— (అరవిందవైపుఁ జూచి) నెచ్చెలీ! నీవట్లనవలదు. మాధవునకు మనదేవియందునఁ గలయంతటి యనురాగమింకే తెఱవయందును లేదని నేను ముమ్మాటికిఁ దెల్పఁగలను.

సత్య— సఖియా! బృందా! నీమాటలే యథార్థంబులయినచో నాతఁడేల యింతవఱకు మనగృహంబునకు రాఁజాలకుండెను?

బృం— అదియెవ్వరెఱుంగుదురు? రుక్మిణీభుజపంజరంబున బంధింపఁబడిన యామకీరమీకొమ్మకడ నెట్లు వ్రాలఁగలదో తెల్పుమా!

గీ॥ మాయాదారి రుక్మిణి బహు ♦ మంత్రములను
గట్టి వానిని నిసుమంత ♦ గదలనీక
కట్టిపుట నిల్పుకొనెను బిం ♦ కంబుమీఱ
నెట్టులాభుజంగుఁడిటకు ♦ నేగుదెంచు?

అర— దేవీ! యేల యాఱక లేనిపోని యనుమానములఁ బడి యాదేవునకు నీపయిఁగలకూరిమి నీరీతిఁ దరుఁగఁ జేయించుకొన నెంచెదవు? ఒక్కక్షణము మిన్నకున్నచో నా పన్నగమర్దనుఁడు నీ సన్నిధినిఁ బ్రసన్నుఁడు గాకుండునా? నీవిలువయు, నీసౌందర్యాతిశయమును, నీవాక్చమత్కృతియు, నీశృంగారవైఖరియు, నీ తెలివితేటలును నీవే యెఱుఁగక బేలవగుచుంటివి! (అని దిక్కులఁ జూచి) అదిగో యెవ్వరోవచ్చుచున్నట్లున్నది! ఆ సవ్వడి నాలకించుచుంటివా!

సత్య— బృందా! నీవావలకరిగి యా వచ్చుచున్నవారెవ్వరో చూచివచ్చెదవా?

బృం— ఇదిగో! వెళ్లుచున్నాను (అనివెళ్లును)

అర— ఆతఁడే! కృష్ణుఁడయినచో నీ మనస్సంతాపమారును గదా?

సత్య— సంతాపమారుటయే కాక సర్వమనోభీప్సితంబులును దీరుననియే నమ్మెదను.

బృం— (ప్రవేశించి) దేవీ! ఆవచ్చుచున్న యాతఁడు గోవిందుఁడే. ఇఁక నీ కోపముఁదనివారఁ దీర్చికొనుము. అరవిందా! క్షా రమ్ము.

(బృందార మిదలిద్దరు నిష్క్రమింతురు)

సత్య— ఇప్పటికిఁగదా నాప్రాణేశ్వరునకు నాపై మనస్సు గలిగినది. కానిమ్ము. ఇంతవఱకు నన్ను బాధించి యిప్పుడరుదెంచుచున్నందులకు వీనికిఁ దగినట్లు ప్రవర్తించెదఁగాక (అని ముఖముఁద్రిప్పికొని కోపముతోఁ గూర్చుండును.)

కృ— (ప్రవేశించి సత్యభామను జూచి) ఏమి? యీవనితామణి యిట్లనంగీకృతాంతరంగయై మిన్నకుండుటకుఁ గారణమేమయి యుండును? అన్యదినములను మున్ను నేనువచ్చునరికి జిలిబిలిపలుకులఁ దేనియలొలుకు కైవడి నాతో నమితసంతోష సల్లాపంబుల నాడుచు, నాహృదయంబునకు సంపూర్ణాహ్లాదమొనగూర్చుచుఁ బరఁగెడు నీపె యీభంగి నలరుటకు హేతువెద్దియో! నేనెంత వెఱ్ఱిని! ఈవిధమున నీపె భాసిలుటకిది యొకకొత్తయా! (అని సత్యభామ కెదురుగనిల్చి)

చ॥ చెలియరో! యేల నగనక ♦ చెక్కిలిహస్తముఁ జేర్చి సిగ్గునన్
దల నిసుమంత వంచికొని ♦ తల్పవు నన్నెదఁ జేర్పవేల? నీ
లలితవచోమనోహర వి ♦ లాసము వీనముఁ జూపవేల? హా!
యలిగితివా కొమ్మా! నీకుఁగల ♦ యాశను దెల్పినఁ దీర్పకుందునే॥

సత్య— నన్నుఁ బ్రేయసీ యని పిలిచెదవేల? నీచే నట్లు పిలిపించుకొనఁబడుట యారుక్మిణికిఁ జెల్లినది కాని నాకేరీతిఁ జెల్లును? మనసిచ్చుట మాటలిచ్చుట యను సంగతి నేఁడు నాయెడ యథార్థమయినది.

ఉ॥ ముద్దులనందు ముక్కువిరు ♦ పుల్ మఱియందును మోహముల్ [పగల్
పద్దులనందు సంతతము ♦ బద్ధమునిందు రహఃప్రసంగముల్
విద్దెలు నీటులందుఁ జిరు ♦ వింతలుగంతులు నిందుఁ జాలునీ
సుద్దుల నేనెఱుంగుదును ♦ జోద్యములయ్యెడు రుక్మిణీసఖా!

(అని బుగ్గఁ బోటుఁబొడుచును.)

కృ— ప్రాణేశ్వరీ! నేనురుక్మిణీసఖుండనుగాని నీకుమాత్ర సఖుఁగానా? ఆపెకేమి తీపి మేపియుంటిని? నీకేమి చేదు మేపితిని? పైఁబెచ్చు నిన్నె ఘనతరంబుగ భావించుచుండలేదా? నీముచ్చటలఁగూర్చియు నీసౌందర్యాతిరేకమునఁ గూర్చియు నీయాసన్నత్వమునెంచియు నేను గావించిన ప్రియకార్యపరంపరలనైన నొకసారి జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చికొనుము.

సీ॥ మున్ను నీజనకుండు ♦ మోపిననిందకై
పడరానియిడుమలఁ ♦ బడఁగలేదా?
నీ కోర్కె నెరవేర్పఁ ♦ బాకారితోఁ దొల్లిఁ
బారిజాతమునకై ♦ పోరలేదా?
నీముద్దుఁజెల్లింప ♦ నెమ్మి నారదముఖ
మునిఁగొల్చి కష్టముల్ ♦ పొందలేదా?
నీయందు మక్కువన్ ♦ జెందినీమితిమీఱు
టలనెంచకయె మది ♦ నలఁతలేదా?

గీ॥ యొకటి రెండు మూడననేల ♦ యువిదనీకు
నాతనువుధారవోసితిన్ ♦ గాదె! యట్టి
నన్ను సర్వవిధంబుల ♦ నెన్నిప్రేమఁ
గూడి కనులార నొకసారిఁ ♦ జూడరాదొ!

సత్య— ఈపల్కులకేమి? ఒక్కదినసంబున నన్ను సంతోషమహామహీజశాఖాగ్రంబున నునుచుటయుఁ దరువాత నొక్క యుగము దుఃఖవార్ధినిం ద్రోయుటయు నీకుఁజెల్లినది!

ఆ॥ వె॥ "ఆదివారమందు ♦ నందలంబును మఱి
సోమవారమందు ♦ జోలె" యనెడు
నార్యపదము నెంచి ♦ యాచరించుచునుంటి
నహహా! నేను చుల్క ♦ నైతినికు!॥

కృ—ప్రేయసీ! యిది యేటిమాట! నే నేవిధముననైన నీకు లోపముం గావించియుంటినా? అకారణంబుగ నేల యీమాడ్కి నల్కజెంది నాతో నంతోషమానసవయి పల్కనొల్లవు?

సత్య— నీకు నాయందభిమానము శూన్యమైనను నీవచనంబులతీరును వేషమును యథావిధిగ నలరుచున్నందులకైన నలరుచుంటిని!

గీ॥ భువనమున లేని యిచ్చక ♦ పుఁబలుకులు
పలుకులుఁ వేషమింత క ♦ ల్గుటయె కాని
ప్రేమ లేదయ్యె నిసుమంత ♦ 'విగ్రహంబు
పుష్టి; నైవేద్యనష్టి' యన ♦ పోల్కి నహహా!

కృ—పోనిమ్ము. ముద్దులాలి చెడు నొకమాటనైన నాడితివి! ఇంతటనయిన నీ చలమువీడి నిశ్చలమది నన్నాదరింపుము.

సత్య— నీకెచ్చటెచ్చట మచ్చికగల మచ్చకంటులు గలరో యచ్చటనే నీ నచ్చినరీతి నీ యిచ్చకంబుల నుచ్చరించి కాలము బుచ్చుము.

కృ— చాలును. ఇదియాతుదకుఁ దెల్పితివి? మనోనాథునితో నిట్లనుట నీకుఁదగునే?

సత్య— తగునదియే కాన నీకుఁదగిన తెఱఁగునఁ బలికితిని.

కృ—అట్లయిన నా కడసారి ప్రార్థనమునయిన నంగీకరించెదవా?

సత్య—అంగీకరించుటయు, ననుగ్రహించుటలును నీ వశమున నేయున్నవి కదా! ఇంతకును నిన్నననేల?

మీ జాతిని విశ్వసింపఁ గూడదు. చనుము.

కృ—ఓహో! మా జాతినిఁ గూర్చియే యెంచుచుంటివా? మా యాదవాన్వయము నీకింత చుల్కనగఁ దోఁచుచున్నదా?

సత్య— కాదు. మీ పురుషజాతిని నమ్మరాదని నాయుద్దేశము.

కృ— మీస్త్రీజాతిని మాత్రము విశ్వసింపఁదగునా? (అని తనలో)

ఉ॥ కూరిమి యున్నయంతవఱ ♦ కుఁ 'బ్రియ! నెచ్చెలికాఁడ! మోహనా
కార! మనోహరాంగ'! యను ♦ కమ్మనిపల్కుల నాదరించి యా
కూరిమితగ్గనేనిఁ దుద ♦ కున్ గనులేనియు నెత్తి చూడఁబో
రీ రమణీమణుల్ పురుషు ♦ లెన్నఁడు నమ్మఁగరాదు వీరలన్॥

కృ— మఱియు నిట్టివారలు మాటిమాటికిఁబట్టుదలలకును బంతములకును బుట్టినిండ్లు. వారిమాటలు చెల్లిన మనయాటలు చెల్లును. లేనిచోఁ జిల్లిగవ్వకయినఁ జెల్లనేరవు! పడఁబడి నొకవేళ మనము చెల్లించినను నవ్వి గతజలసేతుబంధనములు. ఇట్టి కాంతల మానసములు పయోముఖవిషకుంభములు! గోముఖవ్యాఘ్రములు! శరవనసంఛాదితగంభీరసరోవరములు! దర్దురస్వరదర్వీకరములు! వేయేల? ఇట్టి కామినీసంఘటనమునకంటె బ్రహ్మచర్యంబు మేలు.

సత్య— (కోపముతో) ఇట్టి పనికిమాలిన యుపన్యాసముల నిచ్చుటకుఁ గాఁబోలు నిచ్చటకరుదెంచుటకుఁ గారణమయినది! ఇంక నీ సత్యభామ యసత్యభామయనియే భావించుము. (అని లోనికేగును)

కృ— ఏమి యీ సరసిజాననసాహసము! ఈమె నైజమెప్పటికి నొక్కరీతిగనే యొప్పుచున్నది! దీనికింతటి గర్వాతిశయము నొసంగినవాఁడను నేనే. గోరుచుట్టుపై రోఁకటిపోటనునట్లు రాముని వలన నొందిన పరాభవమునకుఁ దోడుగ నీపడతిచేఁ గూడఁ బరాభవింపఁ

బసిలితినిగదా! నీరలనననేల? ఇవియన్నియు నా బేలతనమువలననే చేకూఱుచున్నవి. కానిమ్ము. ఇందుల కేమయిన మార్గమూహించియైన రామునియొక్కయు నీరామరుయొక్కయు గర్వమహానలంబుల నార్పంజాలకున్నచో నామానసము నంకం గుదుటంబడ నేరదు. ఆప్రయత్నమిప్పుడె సల్పవలెఁగాక! ఈ కృష్ణుని సామాన్యనరునివలె భావించి యిబ్భంగిఁ బెచ్చు పెఱుంగుచుండ మిన్నకుండుట కర్తవ్యముగాదు. (అని తల నూఁచి గదివంకఁజూచి) భామా! జ్ఞాపకముంచుకొనుము. ఆ రుక్మిణిపై నీకుఁగల యసూయయతమేకదా నీ కీర్తికిఁగళంకమును దెచ్చుచున్నది! నిన్నా యున్నమిన్న సన్నిధి నిలిపి మఱియొకసారి చిన్నఁబుచ్చకున్నచో నేను వెన్నుఁడనుగానసుమా!

(అని నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయరంగము.

శ్రీకృష్ణుని రచ్చచావడి. కృష్ణుఁడుగూర్చుండును.

కృ—

ఉ॥ చూచుచు నూఱకుంటిఁగదా! ♦ చోద్యములన్నిటిఁ గన్నులార, నే
లేచిన వేళ యెట్టిదియొ! ♦ లేపకు రామునకిట్లు నాపయిన్
దోఁచెను గోప మేగతిని ♦ ద్రొక్కుద వారల గర్వమంతయున్
వేచిన లాభమున్నె? యిఁక ♦ వేగిరపాటున సల్పకున్నచో.

మత్ప్రభావంబు నంతయు నెఱింగియు నాసోదరుఁడౌకైవడి నన్నుఁ గూర్చియా సభాస్థానంబున దూలనాడుటకుఁ గొంత సహింపఁజాల. నావిశేష మెఱుంగకయుఁ గేవలలక్ష్మీస్వరూపిణియగు రుక్మిణీమహామహిమఁ దెలిసికొనలేకయుఁ సత్య నాయనువ్రత రేకమార్గంబునఁ బ్రవర్తించి నందులకుఁ నంతకంటె సోర్వఁజాల. ఆభీష్మకతనూజాతిశయము

మత్తులాభారసమయంబునఁ దొల్లి నీ జాఱ యెఱిఁగియే యుండియు నాపెను నిత్యమును దూషించుచున్నందులకు నాకబ్బురమగుచున్నది! ఇఁక నేమి గావింపనగును?

(అంతటఁ దెరలోనుండి)

దౌవా— కృష్ణమహాప్రభూ! యేలినవారిదర్శనముకొఱకు నారదమునీంద్రులు విచ్చేసి యున్నారు.

కృష్ణ— (ఉలికిపడి) సెబాసు! ఆతఁడు మంచి తరుణమునసే వచ్చెను! (అని ద్వారమువంకఁజూచి) వానికేమియు నాటంకమునను గలుగఁజేయకుము. (అనితలలో) ఈతఁడు నా యుద్దేశమునకుఁ దగిన ప్రక్రియఁ దప్పక తెల్పఁగలఁడు. మంచిది. బాగు.

(నారదుఁడు ప్రవేశించును)

కృష్ణ— (ఎదురుగఁజని) ఓహో! నారదా! వచ్చితివా! (అని కౌఁగిలించుకొనును)

నార— నీవంటివాని దర్శనార్థమీ ద్వారకాపురంబునకు వచ్చుట యొకయాశ్చర్యమని తలఁచుచుంటివా? నీ యనుగ్రహమున్నచో దినమునకుఁ దొంబది సారులయిన వచ్చి నినుఁ గాంచుచునే యుందును.

కృష్ణ— అట్లయిన నీపయిని నాకుదయలేదని తలఁచుచుంటివా?

నార— అట్టిప్రేమ నాయెడఁ బ్రియాభాగమునఁ గూడ నప్పుడప్పుడు గాన్పించుచున్నతెఱిని గదా నీవు నాపయిఁ బరిపూర్ణానురాగ మున్నట్లు విశ్వసింపఁగలను!

కృష్ణ— ఓహో! యేదయిన గ్రొత్తవిశేషమును దెచ్చితివా యేమి?

నార — నీ వెఱుఁగని విశేషమేదియును గాదు. నీ యాశ్రితు లశేషమదోన్మత్తులయి పరమపురుషులఁగూడ లెక్క సేయక మిటిమీటుచున్నందులకు నా కక్కజమగుచున్నది!

కృ — అవునవును. (అని తనలో) నా సోదరుని ప్రతిజ్ఞాలాపమును నా సత్యభామాప్రతికూలమానసమును నీతఁడెఱిఁగియుండు నఁ గాఁబోలును! అయినను గనుఁగొనెద. (అని నారదుని వంకఁజూచి) అజతనయా! నీ యాడినమాటల యర్థమే నెఱుఁగుదును. ఆయా ప్రతిఫలముల ననుభవించువాఁడను నేనయి యుండ నీవేలయిట్ల లాడెదవు?

నార — ఏమి! యాగరుడోన్మాదానలంబు వీనికిఁగూడ సోఁకి యుండునా? (అని కృష్ణుని వైపునఁజూచి) దేవా! ఆయా దుష్ఫలముల ననుభవించెడు వారమును ననుభవించుచున్న వారమును మేముగాని నీవెన్నఁటికిని గాఁజాలవు.

కృ — ఏమట్లనుచుంటివి! మా రామునివలనఁగాని లేనిచో సాత్రాజితివలనఁగాని నీకు నేమయిన గాయిడి గల్గినదా?

నార — వారలవలన నాకెట్టి యారాటమును గల్గియుండలేదు. ఒకవేళఁగల్గినను దాని నొకమేలువలెనే గణించియుందును. నేనంతటి ధన్యుండనుగాను. ఒకపక్షికులాధమునిచే నేను దృణప్రాయంబుగఁ బరిగణింపఁబడినందుల కెంతయును బొగులుచుంటిని.

కృ — (తనలో) ఏమి! పక్షికులాధముఁడా! ఒకవేళఁ గరుడుఁడైయుండునా? (అని నారదుని వైపునఁజూచి) అట్టిసంగతి యే లోకంబున నెప్పుడు జరిగినది?

నార — వైకుంఠంబున నీయాదిమూర్తియగు శ్రీమన్నారాయణుని నేను సందర్శింప నేగుతరి నచ్చటివారెల్లరు నను సన్మానింప నొకమూల ఱెక్కలు గూలిన కొండవలెఁ గదలక నాతో నకారణం

బుగఁ గయ్యమునకుఁ గాలుద్రువ్వుచు, నిర్లక్ష్యవీక్షణంబుల నను వీక్షించుచు నించుకయు సరకుసేయక నన్నుఁ బలురీతులఁ దూలనాడిన యావైనతేయునిఁ దలఁచుకొనిన నాయొడలు మండుచున్నది. కాని నేనేమి చేయఁగలను?

కృ — అట్లయిన నాతో నీసమాచారమును దెలుపుటకా యరుదెంచితివి?

నార — తెలుపుటకే కాదు. నీమహిమచే వానిమదంబు నీటఁగలుపుటకుఁగూడఁ దలఁచివచ్చితిని.

కృ — మన యిరువురి సంగతుల నాలోచించుకొనినచో నోలుమద్దెలల సామ్యంబుగఁ దోఁచుచున్నది!

నార — మహానుభావుఁడవగు నీవే నాతో సరిఁబోల్చుకొనుట యెందులకు?

కృ — ఎందులకా?

శా॥ నేరంబేమియుఁ జూపకే నను మహా ♦ నీచుండనంచున్ మహో
జోరాత్ముండనటంచు దుష్టుఁడనఁటం ♦ చున్ బెక్కుభంగుల్ గడున్
మా రాముఁడు దృణీకరించి సభకున్ ♦ రానీయవద్దంచుఁ బల్
సారుల్ నొక్కి వచించెనంట యిదియా ♦ సన్మార్గమువ్వానికిన్?

ఆమాటకేమి కాని; నా ప్రియసఖియగు సాత్రాజితియు నేఁటినుండి నా మాటఁ బాటింపక వ్యతిరేకమానసయై విజృంభించుచున్నది!

నార — ఇందులకే నీవింత తల్లడ మొందుచుంటివా? వారిద్దరు నీవారలే కారా? నీవారివలన నీకెట్టి చిన్నతనము గల్గినను బ్రమాదమేమి? పెఱవారలవలనఁ జేకూరినప్పుడుగదా నావలె ఖేదమొందుట దగును.

కృ — సత్యమును, సన్మార్గమును దప్పి ప్రవర్తించువారలు నావారలైననేమి? ఇతరులయిననేమి? పిన్నలయిననేమి? పెద్దలయిన

నేమి? వారలకుఁదగిన ప్రతిక్రియఁ జేసియే తీరవలయును.

నార—అట్లయిన నా నాగాంతకునిఁగూర్చి కూడ నేమయినఁ గావింపఁదగును గదా!

కృ—నిన్న నేఁడు తిరస్కరించినవాఁడు తేపు నన్నును దిరస్కరింప నెంచెడువాఁడేయనినమ్ముము.

నార—అవునవును. కాని, యా దుర్మార్గుని గర్వము నెట్లడంచెదవు?

కృ—కోటను బాగుచేసికొనినపిదపఁగదా దేశమును బలపఱచుట! అవ్విధముననే తొలుత నీయుభయుల గర్వపరిహారమొనర్చి, యనంతరము వానిఁగూర్చి యాలోచింతము. వీరల మద మెట్లడంపఁగలము? (అనిఆలోచించి) అవును. తరుణమునకు బాగుగా జ్ఞప్తికివచ్చినది.—కాని—వానినిచ్చటికెవరు తోడ్కొని రాఁగలరు?

కృ—ఎవరని?

కృ—తొల్లి నేను దశరథరాముఁడనై వెలసియున్న సమయమున నాకమితభక్తుండై నన్ననేకరీతుల నిత్యమును గొల్చి ప్రఖ్యాతిఁగాంచిన వాయుతనూజుఁడయిన యాంజనేయుని.

నార—(చిఱునగవుతో) అతఁడంతబలశాలియా? ఒకవేళ సత్యభామాజలరాములఁ బరిహాసింప సమర్థుఁడే యనుకొందము. కాని, యా యమితయోజనదీర్ఘపక్షవిక్షేపసంజాతఝంఝానిలోద్ధూతకాండకాండచండోద్దండబలుండగు నా నాగాంతకునిమీఱఁ గలఁడా?

కృ—మీఱుటకేమి? ఆ యాంజనేయుని బలపరాక్రమాది గుణంబుల నీవెఱుఁగవె? అతఁడు వైరిజనభరితరోదసీకుహరమును ముంచఁ బ్రళయకాల మహాసముద్రుఁడు. నిఖిలరాక్షసధ్వజినీనిచయ నిబిడనీరదనిర్భేదనాఖండచండఝంఝామారుతుఁడు. శమదమవినయ వైరాగ్యసౌశీల్యప్రముఖ సుగుణపరంపరలకుతావు. ఇంతియకాక

సీ॥ చిన్ననాఁటనె సూర్య ♦ బింబమున్ మ్రింగంగ
మింటిపై కెగసిన ♦ మేటియతఁడు
గంభీరతమలవ ♦ ణాంభోనిధిని నొక్క-
గంతున దాటిన ♦ ఘనుఁడతండు
పదినోళ్లఁబడి రక్త ♦ వాహినుల్ గారంగ
దశకంఠు నొంచిన ♦ దండియతఁడు
కొండల నఱచేతఁ ♦ బండులుగాఁబట్టి
విసరివైచిన మహా ♦ వీరుఁడతఁడు
గీ॥ సకలలంకాపురీ నిశా ♦ చర మహీజ
బృందసాంద్రఘోరాటవీ ♦ వీతిహోత్రుఁ
డార! యతఁడెన్న సామాన్యుఁ ♦ డా నె? సుగుణ
వంతుఁడు మతిమంతుఁడు హను ♦ మంతుఁడహహ!

నార—ఆతఁడా రామావతారమునాఁటి వాఁడుగదా! ఇంత వఱకు జీవించియున్నాఁడా?

కృ—ఆ మహానుభావుఁడు చిరంజీవి యని తెలిసికొనుము.

నార—అట్లయిన నాతఁడిప్పుడేస్థలంబున నేరీతి భాసిల్లుచుండును?

కృ—ఆ నా భక్తాగ్రగణ్యుఁడు వానరశ్రేష్ఠుఁడని నీవెఱిఁగియే యుందువు. ఇప్పుడు హిమవత్పర్వతకంధరమున రామమూర్తినిఁ గూర్చియే ధ్యానించుచుండును.

నార—అట్టివానిని నూఱక పల్కరించినచో నా గరుత్మంతునికిఁ గావింపఁబడునది నాకే యొనరింపఁబడునేమో!

కృ—వానిని నీవు మాటాడించవలదు. (అని యించుక సేపుండి) మఱచితిని. వానికి ద్వాపరయుగంబున రామరూపమున దర్శనమిచ్చుటకు నాచిత్తము కడుఁదత్తరిలుచున్నది. కాన, దోడ్కొని రమ్ము. ఆవల సలుపఁబడు కర్తవ్యము నేనే యాచరించెదను.

నార — కృష్ణా! బాగు! బాగు! నా మహతీగానకౌశలము హావారాశిలో నాతని నిసుమంత ముంచి మేను మఱచునటులొనర్చి యల్లన వెంటనే కొని వచ్చెదను. నాకింక సెలవొసంగుము.

కృ — జాగ్రత్తగఁ బోయిరమ్ము. ఆతఁడు రామభక్తుఁడని యెడు మాట మాత్రము మఱవకుము. వానికడ వేఱెప్రసంగమునుఁ దెచ్చెదవేని నిన్నాతఁడువిడిచి పుచ్చుటకల్ల. బ్రహ్మయొక్క పేరుఁదెల్పినను రుద్రునిఁ దలఁచుకొనినను దుదకు నన్నెంచినను గాని యాతఁడు లెక్కసేయఁడనియే నమ్ముము.

నార — సరియే! యేమాడ్కినయిన వానిఁ దెచ్చుట నాపని పైఁబనులఁ గావించుట నీయదేభారము. (అని నిష్క్రమించును.)

కృ — తగిన సమయంబునకు వచ్చినందున నీనారదునిపైఁ దగిన కార్యభారమే వైచినాఁడను. అయిన నీతఁడామారుతిని వెంటఁ బెట్టుకొని వచ్చునో లేదో! ఒకవేళ నాతనిఁ గైకొని రాఁజాలనిచో నేమిసేయునగును? పనికిఁ గార్యసిద్ధియగుననియే తోఁచుచున్నది. ఈ బలరాముని గర్వభంజనమా ప్లవగకుంజరునిచేఁ గాక వేఱే ధీరుని చేతనయినను గానేరదు. ఇదియే రమ్యమగు మార్గమువలె గన్పట్టుచున్నది. మంచిది. (అని నిష్క్రమించును.)

తృతీయరంగము - అడవితోవ.

నార — (ప్రవేశించి) అశేషప్రమదాంధుండగు నా వైనతేయు నొంచుటకు నాకుఁ గలిగిన తలంపుచేఁ గదా యిట్టి నిర్జనప్రదేశంబుల, నిట్టిఘోరాటవీస్థలంబులఁ గ్రుమ్మరుచుఁ బ్రతిసీమను వెదకుచు, నిఖిలగహ్వరద్వారంబులఁ బ్రవేశించుచు, సర్వనికుంజపుంజముల నన్వేషించుచు, నిట్టి కాయకష్టపరంపరల నీరీతినేను పొందవలసి వచ్చినది. అయిననేమి? ఈ తావు తుహినాచలప్రాంతమె యగు

యగుటవలన నాకిక నెంతయో యాయాసము చేకూఱనేరదు. అవనచరసింహుఁ డతప్పక యీ హిమగిరికంఠభాగంబుననే యలరునని శ్రీకృష్ణుఁడింతకు మున్న నాకుఁ దెల్పియుంటచే నాకష్టముకొల్దికాలముననే ఫలించుననుట యథార్థము. అయిన నాతనిజాడ యెక్కింతయు దెలియకున్నది!

శా॥ ఏకుంజంబున నుండునో గుహాలయం ♦ దే యొప్పునో కాక వే
ఱేకొండం దనరారునో యెచటఁ ద ♦ న్వీక్షింతునో తోఁచదా
లోకారాధ్యుని మాట వమ్మగునొ యా ♦ లోచింపనాకోర్కె హా!
చేకూఱంగలదో హుళిక్కియగునో ♦ చిత్తంబెటుల్ నిల్చునో!

ఇంతేకాక యా బలవంతుండగు హనుమంతుండు శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుండని వింటినే! ఆతఁడీచెంత నెచ్చటనైన నున్నచో నాయూశా దాహముదీర శ్రీరామ నామసంకీర్తనామృత ఝరీశీతలోన్నత భంగోపరిభాగ భాసితసితడిండీరంబులయినఁ దోఁచకుండునా?— ఎచ్చట నట్టి సవ్వడి లేదయ్యె. ఆమహాత్ముఁడీస్థలమునకుఁ గడు దవ్వుననే యలరి యుండవచ్చును. తప్పక యీ ప్రాంతములనెల్లఁ బరికించెదఁగాక. ఇంతలో నధైర్యమొందనేల? దక్షప్రజాపతిచేఁ దొల్లి నాకొసంగఁబడిన వరప్రభావంబున సకల లోకసంచారంబుఁ గావించుచున్న నాకు నొక్క యీ హిమాద్రి లెక్కయా? శతసహస్రమహీపాభిషేక మొనర్చువానికి నొకసాలగ్రామాభిషేకము లక్ష్యమా? కాదిమ్ము. ఓ వైనతేయా! నిష్ప్రయోజనకాయా! నేనెన్ని యిడుములఁబడియయిన నీయొడలునణఁగి యున్న మదమును గ్రక్కింతుననియే ముమ్మాటికి నమ్ముము. ఈ బ్రహ్మపుత్రుఁడు నీకింతటనుండి బద్ధశత్రుఁడనియే తలంచుకొనుము. (అని యించుక సేపూఱకుండి) ఏమో! రామనామము వలె వినఁబడుచున్నది! (అని నాల్గువంకలఁజూచి) మఱల నిప్పుడాకర్ణింపఁబడుట లేదే! ఆ పేరునింతవఱకు నేను బలుసారులు

మనమునఁ దలఁచుచుచే నట్లు తోఁచియుండును. ఒకవేళ నిజముగా నట్టి నామస్మరణంబును సలిపెడు నా దివ్యపురుషుండు నాకుఁ గట్టెదుటఁ దటస్థమయినచో వాని నెవ్విధంబున ద్వారకకుఁ దోడ్కొనిపోఁగలను? నిఖిలదేవతానిర్జితమహాబలసమేతుఁడగు వానితో నెబ్భంగిఁ బ్రసంగింతునో తెలియకున్నది. తుద కేది యెట్లువచ్చునో! అయినన్ను భయమేలా? నామహతియు, నాగానకళాశ్రీయును, నా దరినుండ జగంబున నాకే కార్యమయిన నిర్వాహమగునా? ఆ యారావ మావైపుననుండి వచ్చుచున్నది కాన నాదిక్కునకే చని, యరసెదఁగాక.

(అని నిష్క్రమించును.)

చతుర్థరంగము.

హిమగిరిప్రాంతము.

(ఆంజనేయుఁడు గన్నులు మూసికొని తపమాచరించుచుండును.)

నార — (ప్రవేశించి) తుద కెట్లయిన నిచ్చటకుఁ జేరితిని. ఈవల నెంత దవ్వేగవలయునో తెలియకున్నది. మార్గమయిన నిసుమంతయుఁ గన్పడలేదయ్యో! (అని నలువంకలఁగని) ఘోరతపమాచరించుకొనుచుండిన యీ మర్కటశార్దూలుండే నేననుకొనినట్టియు గోపాలచూడామణి నాకుఁ దెల్పినట్టియు మహానుభావుండైన యాంజనేయుఁడైయుండనోపు. ఆహా! రామావతారకాలమునాఁటికిని నేటికిని నితఁడెంత మారుపుఁ జెందెను? ఇంక నీతని నిత్తావుననుండి యాద్వారకకేఁగతిని దీసికొని చననగును? మహితతపోనిరతుఁడయి యున్న వీనితో నెట్టి మాటనాడిన నెట్టియుపద్రవము సంభవించునో యని సందేహము జనించుచున్నది. వైష్ణవాంశసంభూతుఁడగు శ్రీరాముని ప్రియశిష్యుఁడీతఁడు గావున నే తద్విష్ణువు నే యిచ్చట భజించినచో నితఁడు గదలవచ్చును:

క॥ ఓవైకుంఠపురేశ్వర!
శ్రీవర! సద్భక్తజనవ ♦ శీకర! త్రిజగ
త్పావన! దీనజనావన!
కావవె! కరుణాంతరంగ! ♦ కలుషవిభంగా!

ఆహా! యేమియీచిత్రము! సర్వజగన్నాథుండగు నాదినారాయణుని నేనెంతనుతించినను నానుడులు వీనిచెవుల రవంతయుఁ బడవయ్యె! కానిమ్ము. మఱియొకరీతి నాలోచించెద. ఈస్థలముననుండియే భూలోకంబున కవతరించిన గంగాభవానికి మనోహరుఁడగు శంకరుని భజియించి పరీక్షించెద! ఈవీరాగ్రణి రుద్రాంశసంభూతుఁడేకదా!

క॥ హర! భవహర! త్రిపురాసుర
హర! కరుణాకర! శుభకర! ♦ యమరనుత ధరా!
ధరదుహితావర! విషకం
ధర! శశిధర! నన్నుఁబ్రోవ ♦ దయఁజూపఁగదే!

ఆహా! వీనికి నియ్యదియు రుచింపకున్నదే! అయ్యో! మఱచితిని. ఈ మహాత్ముఁడు రఘురామభక్తుండని యెడుమాట నేనెఱింగియు మూఢుడనై శ్రీకృష్ణభగవానుని వచోసరణి జ్ఞప్తినుంచుకొననేరక యెంత పొరపాటొనరించితిని? కావున నిఖిలరాక్షసవిరాముఁడగు శ్రీరామునే సన్నుతించెదఁగాక!

సీ॥ అతిబాల్యమునఁ దాట ♦ కాసురిఁ వధియించి
రాణించినట్టి శ్రీ ♦ రామరామ!
కఱకంతువింటిని ♦ విఱచి సీతాదేవి
రహిఁ బెండ్లియాడిన ♦ రామరామ!
భానునందనుని స ♦ న్మానించి ఖలు వాలి
భూమిఁ గూల్చినయట్టి ♦ రామరామ!
కడలినిఁ గట్టి లం ♦ కను జొచ్చి దుర్మార్గు
రావణుం దునిమిన ♦ రామరామ!

గీ॥ శిష్టరక్షణంబును దుష్ట ♦ శిక్షణంబు
సమరఁ జల్పిన యట్టి ప ♦ ట్టాభిరామ!
రవికులాంబుధిసోమ! శ్రీ ♦ రామరామ!
రమ్యగుణధామ! జానకీ ♦ రామరామ!

ఆంజ—(కన్నులు విప్పిచూచి) ఆహా! యెన్ని నాళులకీ రామనామప్రవాహ నిర్మలామృతంబులను మఱల నాకర్ణ పాత్రింబులం గ్రోలుచుంటిని! ఈ మధురారావ మే వైపుననుండివచ్చుచున్నది! త్రేతాయుగంబు తరించి యెన్నియో దివ్యవర్షములయినది. ద్వాపరయుగము గూడ జాలవఱకు గతించినది శ్రీరాముమహాతారకనామ ముచ్చరించు మహనీయులిప్పుడెవ్వరుందురు? ఆహా! నేఁడెట్టి పుణ్యదినము నాకు లభించినది! హా! రామ! (అని చేతులమొగిడ్చించును.)

నార—("అతిబాల్యమున" యను పద్యమును బఠించుచు,) మెల్లగా నిష్క్రమించును.

ఆంజ—ఆహాహా! రామనామామృతము! అంతకంతకు నావీను లవిందిడు మృదునినద మీ దిక్కునుండియే యాలింపఁబడు చున్నది! ఏమి యీమాధుర్యము! (అని నారదుని వెంట నిష్క్రమించును.)

పంచమరంగము.

వనవీథి.

నార—(ప్రవేశించి) ఇప్పటికి సాకోర్కె నెఱవేరఁగలదని కొంతవఱకు నాకాశ కలుగుచున్నది! ఎన్నెన్నియో ప్రయాసంబుల నొందినందులకుఁ స్వల్పకాలమయిన నెచ్చటను విశ్రమింపకుంటిని! ఆ యనిలతనూజుఁ డంతకంతకు నాకుఁ గడుఁ జేరువయగుచుంటచే ఖేదిపోడమచున్నది. ఇంకఁదొందర యేల? ఇంచుక నీపీ తరుచ్ఛాయ

ను గూర్చుండి యాతనితో సంభాషించి చూచెద. (అనికూర్చుండును) (అంతట నాంజనేయుఁడు ప్రవేశించును.)

ఆంజ— ఇన్నినాళ్లకు మిగుల ధన్యుండనయితిని. నాకిద్వాపరయుగమున దర్శన మొసంగుననినేనుచయ్యన క్రియ నా రామచంద్రుఁడు నేఁడిచ్చట వనవాస రామరూపంబున భాసిలుచు నాకట్టెదుట నిట్లు సాక్షాత్కరించినందున నే నపరిమిత హర్షమానసుఁడనయితిని (అని నారదుని సమీపించి సాష్టాంగ దండప్రణామము లాచరించి) ఓ రామా! రఘుకుల సార్వభౌమా! ఇన్నిశతాబ్దముల నుండియు భవద్దర్శనంబునకై నాకన్నులు గాయలుగాచినవి!

నార— (లేచి యాంజనేయుని లేపించి) జగత్ప్రాణనందన నేను రాముఁడననియా తలంచుచుంటివి? నీకుఁగల దృఢభక్తియు చిత్తధ్యానంబును నిన్నిట్లు మోసఁబుచ్చుచున్నవని యెఱుంగుము. రాముఁడనుగాను. నారదుఁడను.

ఆంజ — అట్లయిన నన్ను నీవేల యిచ్చటికిఁ దోడ్కొనివచ్చితివి?

నార— (తనలో) అన్నా! చచ్చితినిగదా! వీనికెట్టి యుత్తర మొసంగఁదగును? (అపప్రకాశముగా) నిన్నుఁ దోడ్తెచ్చినవాఁడను నే నెంతమాత్రమునుగాను. నన్నింక నాపకుము నాచేఁ బూజింపఁబడు రామ రూపమునయో! ధ్యానింపలేకుంటిని!

అంజ—అయోధ్యాపుర మనుచుంటివి! అది యెచ్చటి యయోధ్య? అందున నీ కేకార్యముగలదు?

నార—ఏమిట్లు పొరపాటుఁబడియెదవు? చిత్రవిచిత్ర గోపురాలంకృతసౌధ ద్వారకవాట వాటికానిచయ భాసితపురవాసుండును సకలసుగుణాభిరాముండును, దనుజవిరాముండును, నీలమేఘశ్యాముండును నగు రాజచంద్రుని సేవించుటయే యొక్క ఘనకార్యముగాదా?

ఆంజ—ఆహా! యీతనిమాట నాలకించిన నాకంతకంతకు

శ్రీరాముని యందాశ మీఱుచున్నది.

నార — (తనలో) ఇతఁడింక నాచేఁ జిక్కినాఁడు.

ఆంజ — ఆహా! రామా! కాకుత్స్థవంశాబ్ధిసోమ!

సీ॥ వనమధ్యమున గండ ♦ పాషాణమును ముద్దు
పడఁతిఁ జేసిన నీదు ♦ పాదయుగము
సకల మునీంద్రహృ ♦ త్తములచే భక్తిమై
బ్రణుతులన్ గొన్న నీ ♦ పాదయుగము
భక్తాగ్రగణ్యుఁడై ♦ పరఁగిన గుహునిచే
భజియింపఁ బడ్డనీ ♦ పాదయుగము
భూజాత యగు సీత ♦ మ్రొక్కుల నిరతంబు
వడసిన యట్టి నీ ♦ పాదయుగముఁ

గీ॥ గొల్చినాఁడఁ గొల్చుచునుంటిఁ ♦ గొల్వనుంటిఁ
గూర్మిమీఱఁగ దరిఁ జేర్ప ♦ గొనఁగదయ్య!
రామ! సద్గుణస్తోమ! సం ♦ గ్రామభీమ!
రాక్షసవిరామ! రాఘవ ♦ రామరామ!

(అని ముందునడచును.)

నార — ఇప్పటికి నామనోరథము ముప్పాతిక మువ్వీసము కొనసాగినది! ఈపవనతనూజు నింతదవ్వు తోడ్తెచ్చితిని. ఇఁక దిన్నఁగ ద్వారకాపురవరమునకుఁ దీసికొనిపోవుట యొకటే కొదువ. నామనంబునఁ గలద్వారకాపురము నయోధ్యానగరమని భావించినను నేను దలంచుచున్న శ్రీకృష్ణమూర్తిని రామచంద్రమూర్తి యని యుద్దేశించి యీమహాఘనుఁడు నా వెనువెంట మంత్రముచేఁ గట్టువడిన మహాభుజంగమువలెఁ శ్రీరామ తారకనామ మహామంత్రప్రభావనిబద్ధమానసుండయి వచ్చుచున్నవాఁడు! ఒకవేళ ద్వారకను గాంచి మోసమని యెఱింగి నన్నేమియును నతఁడు గావింపనెంచునన? అట్లయిన నేమి సేయునగును? ఆ పట్టణమును జేరినచో నటుపయిని

నాకేమి భయము గలుగును? అన్నిటికిని వాసుదేవుఁడే కలఁడు. (అని వెనుకకుఁ జూచి) అదిగో! మారుతి నాకుఁ జేరువనే యున్నవాఁడు. (అని మఱియుఁ బోవును.)

ఆంజ — (ప్రవేశించి నారదునితోఁ గూడఁ బోవును.)

నార — ఆహా! తుదకు నీ పవనసూనుని ద్వారకాపురప్రాంతమునకుఁ దోడ్తెచ్చితిని. ఇంతవఱకు నెట్టెటో యీతఁడయోధ్యయని యెడు నాశచే నా వెనువెంటనే వచ్చియుండెను. ఇఁక నేమి కావింపవగును? (వనము ద్వారకాపురవీథిగా మారును)

ఆంజ — నారదమునిచంద్రమా! ఇప్పటికి మన మీ పట్టణముఁ జేరఁగల్గితిమి. ఇయ్యది యెంత రమణీయముగఁ గన్పట్టుచున్నది? మా సకలవానర నివాసంబగు కిష్కింధయే గొప్ప పట్టణమని కొంతకాలము తలంచియుంటిని. తరువాత శ్రీరామకటాక్షంబున లంకానగరంబును గాంచి యదియే సుందరతరమని యెంచినాఁడను. పదంపడి సాకేతపురమారసి యందుఁగల బహువిధ గోపుర ప్రాకార స్తంభవిచిత్ర కుడ్యభర్మ్యహర్మ్యదుర్గరాజంబులకీ చతుర్దశ భువనంబుల సాటిలేదని యనుకొంటిని. అట్టి మహారమణీయపురవరంబును సైతము పురిడించు నీ నిరుపమాన నగరమెయ్యదియోఁ దెలియకున్నది. దీనిఁ బరిపాలించు ఱేఁడెవ్వఁడు?

నార — దీనిసంగతి మనకెందులకు? అయినను దెల్పెద వినుము.

మ॥ వరపుణ్యస్థలమై యశోభరితమై ♦ భక్తాళికిం గొంగుబం
గరునానొప్పుచు రామపాలనమునన్ ♦ రాణించుచున్ మించుచున్
నిరతశ్రీకరమై శుభప్రదము నై ♦ నిర్భేద్యమైనట్టి యీ
పురరాజంబహా! ద్వారకానగరమై ♦ పొల్పారు ధాత్రీస్థలిన్।

ఇయ్యది సముద్రమధ్యమున నలరుటచే నెట్టి శత్రుప్రలేనియు దీని వంకఁ గన్నెత్తి చూడఁజాలరు. జరాసంధునివంటి మహాయోధుఁడు

నైత మిత్త్రావును గన్గొనలేక విఫలమనోరథుఁడయ్యెను!

ఆంజ—దీనిఁ బాలించు నెకిమీఁడు రాముఁడని కూడా తెలుపుచుంటివి! ఆహాహా! యిన్నినాళ్లకు నేను ధన్యుఁడనయితిని! హా! రఘురామ! కన్నులయెదుట నీవు బాణతూణకోదండధరుండవై నిత్యమును నాకుఁ దోఁచుచునేయుంటివి.

నార—మారుతీ! యీపురాధిపుఁడు నీ వనుకొనుచున్న రఘురాముఁడని యూహించుచుంటివి?

ఆంజ—మఱియేమి? లేకపరశురాముఁడా? కానేరఁడు. ఆ మహామహుఁడు మాసీతారామునిచేజయింపఁబడి నేఁటివఱకు మహేంద్రాచలమునఁ దపము గావించుకొనుచుండ నిచ్చటికెట్లు రాఁజనును?

నార—అతఁడును గాఁడు. ఆ మహాత్ముఁడు భూసురకుల సంజాతుఁడు. ఈమహాబలవంతుఁడు యదుకులోద్భవుఁడు,

ఆంజ—యాదవాన్వయమున రాముఁడనువాఁడు గూడఁ గలఁడా?

నార—ఆహా! కలఁడు. ఈతనికిఁ గేవలరాముఁడనియే కాక బలరాముఁడని కూడఁ బేరు గలదు.

ఆంజ—ఏమీ! బ-ల-రాముఁడా! మా రఘురాముని కన్న బాహుపటిమంబున మేటియా? వీని కిట్టి పేరెవ్వరొసంగిరి?

సీ॥ పసినాఁడె యసురుల ♦ పసలార్చి కసిఁదీర్చి
క్షేమంబుఁ గూర్చిన ♦ రామవిభుఁడు
పంచశిఖలనాఁటి ♦ ప్రాయంబుననె భృగు
రాము గెల్చిన రఘు ♦ రామవిభుఁడు
వనవాసమందునై ♦ నను శరణాగత
రక్షణుండైన శ్రీ ♦ రామవిభుఁడు
రావణకుంభక ♦ ర్ణమహారణాంగణో
ద్దాములఁదుంచిన ♦ రామవిభుఁడు

గీ॥ తనర జయరామ బలరామ ♦ ధర్మరామ
మహితసుగుణాభిరామ నా ♦ మముల నెన్నఁ
బడుట కెంతయు జగములఁ ♦ బాత్రుఁడహహా!
పరునికై చెల్లనేరదా ♦ పదము నమ్మ!

నార—(నవ్వుకొనుచుఁ దనలో) నాకీరోజున నుపవాసమే యగునని నమ్మికొని యుంటిని. కాని మంచిభోజనమే లభింపనున్నది. ఈతఁడు నాదారిలోనికే వచ్చుచున్నవాఁడు. (అని ఆంజనేయునితో) అదియేటిమాట! వసుదేవనందనుండును, ప్రలంబగార్దభాద్యనేకనిశాచరసంహారుండునునగు నీప్రజ్ఞావంతుఁడు మాత్రమట్టి వాఁడుకాఁడని తలంచుచుంటివా?

ఆంజ—ఆసంగతిఁ బరికించెదఁగాక! ఇట్టి రాములు పదుగురైనను నూఱుగురైనను, వేయిమందియైనను మా జానకీరామునితో సాటికాఁజాలరని ముమ్మాటికిని నమ్ముము. ఇట్టి నామముఁ దాల్చుట కీతఁడనర్హుఁడుగాన నీవీక్షణంబుననె వీనికడ కరిగి యీ బ-ల-రామనామంబు 'సబల'రామ యని సవరించుకొనుమని తెల్పుము. లేనిచో నా 'బల' యను రెండక్షరంబులను జెఱిచి వైచికొని వేఱెద్దానినైనఁ జేర్చుకొనవలయునని వీనితో గట్టిగాఁ దెల్పుము. అట్లు కావింపనిచో నుచితదండనంబొసంగఁ బడునని కూడ బోధింపుము. మీకు శ్రమయొసంగినందులకు నన్ను క్షమింపుము.

నార—నాకిదిశ్రమయా! ఇది నాపనియే యని యెఱుఁగవు కాబోలును! నీవుచెప్పిన రీతిగనే యారాజేంద్రునితో విన్నవించెదను.

ఆంజ—విన్నపముగాదు. ఆజ్ఞాపింపుము.

నార—బహుబాగు. (అని వెడలును)

ఆంజ—ఈనరాధముఁడీ మునివర్యుని మాటల నాలించునా? కన్నులఁగావరముఁజెందిన భూకాంతులు సాధుల సల్లాపంబులఁ బరిగణింతురా? ఎట్లయిననేమి? తొల్లి, లంకాపురంబున నక్షసంహారమునకు మున్ను నేను గావించిన ప్రక్రియనే యిచ్చటను సల్పెదను

గాక! అదిగో! ఆవంక నుద్యానవనమొండు రమణీయముగఁ గన్పట్టు చున్నది. (అని ఆర్చుచు నిష్క్రమించును.)

సప్తమరంగము. బలరాముని సభాభవనము.

బలరాముఁడు, అక్రూరుఁడు, సుబాహుఁడు, గదుఁడు మొదలగువారు [కూర్చుండురు.

బల — యదువీరులారా! యింతకు మున్ను మనమంపిన యాజ్ఞానుసారంబుగఁ గృష్ణుఁడు మన సభాభవనమునకు రాకయే కాలముఁ బుచ్చుచుండెను. ఇంతటనైన నాతని దుష్ప్రవర్తనమును మానుకొనుచుండెనని తలఁచెదను.

సుబా — దేవా! మీ యానను జవదాఁటనేరక యేస్థలంబున కేఁగక కడు ఖిన్నుఁడై నిజాంతఃపురముననే నేర మొనర్చినవానిక్రియ నణఁగియే యున్నవాఁడు.

అక్రూ — ఈవలనైన నా మహానుభావునిపయిఁ గనికరించి పూర్వము భంగి నిచ్చటకు యథేచ్ఛగ వచ్చుచుఁ బోవుచుండుటకు ననుజ్ఞ నొసఁగవలదా?

బల — వానిపేరు వినినంతనే నాయొడలు మండుచున్నది. వానిఁ గూర్చి యిసుమంతయు నాకడఁ బ్రశంసింపకుఁడు.

(అంతట నారదుఁడు ప్రవేశించును.

(బలరాముఁడు మొదలగు వారు లేచి నిలుతురు)

బల — (ఎదురుగ వచ్చి) మునికులతిలకమా! నావందనంబులఁ గైకొని యీ యాసనంబున దయసేయుఁడు (అని చేయిఁ జూపును)

నార — నీవందనంబు భగవత్ప్రీతికరంబగుఁగాక!

బల — దేవా! మీ వదనాంభోజమును గాంచినచో నేకార

ణంబుననో కడు తత్తరపాటున నరుదెంచుచున్నట్లు నాకుఁ బొడఁ గట్టుచున్నది.

నార — అందుకుఁ దగిన హేతువు గలదనియే నమ్మెదను.

బల — అట్టిదెద్దియో తెల్పెదరా?

నార — తెల్పకేమి? సకలద్వారకాపురజనోత్సాహకరంబగు మీ నందనవనమెల్లఁ బెల్లగింపఁబడుటచే విచారించుచుంటిని.

బల — ఏమీ! తొల్లింటి జరాసంధసైన్యహతశేషవర్గంబుల నెవ్వరేని మగుడ మనద్వారకను బ్రవేశించిరా?

నార — లేదు. ఆరమణీయారామ మొక యల్ప వనచరునిచే నింకను బాడుసేయఁ బడుచునే యున్నది. శ్రీకృష్ణబలరామదేవ స్వచాతురీసమార్జితద్వారవతీపురకంఠాభరణమో యనఁబరఁగు నా వనంబిట్లు నాశన మొనరింపఁ బడుచుండ నొక్క యదుసింహకిశోరమయిన వారింపకున్నందులకు నాకక్కజమగుచున్నది!

బల — ఆ తులువ మెకమున కంతటి సత్వముఁగూడఁ గలదా?

నార — అట్టి శక్తియే కాదు. అయ్యది నరునివలె మాటలఁ గూడ నాడఁ గడఁగె!

బల — ఏమి యీ విశేషము?

నార — ఈ విశేషమున కింపుక శేషము గూడఁ గలదు. అయ్యది సామాన్యప్లవంగంబు భంగిఁ గాక నన్నుఁ గని వెంటనంటి యీ పురాధిపుఁ డెవ్వఁడని ప్రశ్నించె.

అక్రూ — ఎంత యాశ్చర్యము!

బల — తెల్పితివా?

నార — తెల్పకేమి? సకలాసురసంహారక్రియాధురీణుండును, నానాబృందారకవందిబృందవందితమంజులచరణారవిందుండును, బరమదీనశిష్టజనాపాదమహాదర్వీకరమయూరుండును నగు బలరాముఁడని గట్టిగా నొక్కి తెల్పియే యుంటిని.

బల—అప్పుడయిన భయమొంది పోకుండెనా?

నార—భయమొందకుండుటయే కాక నీ నామంబాలించినంతనే తోఁకఁ దొక్కిన త్రాఁచు వలె లేచి "ఓహో! బలరాముఁడా!" యని హుంకరించి యీ పూర్వాక్షరంబుల రెంటిని జెరుపవలెననియు లేక 'అ' యను నక్కరమును ముందునఁ జేర్చుకొనవలెననియు నీ కాజ్ఞాపింపుమని భృకుటిరేఖలు ముడివడఁ జిఱుముడి మొగమున నాతోఁ దెల్పి పంచె.

గద—అట్లయిన నేనరిగి యామర్కటము నీ కర్కశగదాదండంబున దండించి ఖండించి వచ్చెద.

నార—అది సాధారణవృక్షచరము కాదు. ఆ పని మీ వలన నెంత మాత్రమునుగా నేరదు.

బల—ఇట్టి వీరాగ్రణుల కేరికిని శక్యముగాదని తెల్పుచుంటివి కాన నేనే యాస్థలంబున కరిగి యాకోఁతినిఁ గోఁతి పాలు గావించి వచ్చెద! ఏమియీవిపరీతము!

సీ॥ వరుస గార్దభధేనుక ♦ ప్రముఖదనుజ
వీరవరుల ననేకులఁ ♦ బిలుకుమార్చి
ప్రబలుఁడైనట్టి యీ బల ♦ రామునకల
కోఁతి యన నెంత? దానినిఁ గూల్చుటెంత?॥

దేవా! దానిపోతర మిప్పుడే యడఁచి వచ్చెదఁగాక. సచివాగ్రణులారా! రండు. (అనిపోవును.)

నార—నీలాంబరా! పోవుచుంటివి కాని కడుజాగరూకతతో రణమొనర్పుము.

గద—ఈ శూలముతో దానినిఁ బొడిచి చంపకుందునా? (అని శూలముద్రిప్పును.)

నార—దాని వాలమునకు నీశూల మొక్క లెక్కయా? వెళ్లుఁడు, వెళ్లుఁడు. (అందరు వెడలుదురు.) ఇప్పటికి నామనోరథము

సగముపాలు సఫలము కానున్నది. (ఆకసమువంకఁ జూచి) ఓరీ! ఖగాధమా! నీపని కూడ దరిఁ జేరుచున్నది. చూచుకొనుము. (అని నిష్క్రమించును.)

అష్టమరంగము, ఉద్యానవనము.

ఆంజ—(ప్రవేశించి) ఆహా! యీవనమునుగల దొర బలరాముఁడఁట! యాదవవంశవార్ధినిశాచరుండఁట! ప్రలంబధేనుకాది నానా కర్బురసంహారుఁడఁట! ద్వారకాపురాధిపతియఁట! ఎవ్వఁడైన నాకేమి? అమరావతీపురంబును బురిడించెడు నా లంకాపురీ ప్రమదవనంబునే దగ్ధంబు గావించిన నాకీద్వారకను, గీరకను గల యీ యారామ మొక లెక్కయా? నా రాముని శోకమూడ ప్రార్థించుకొంటినేని యిట్టి బలరాములను గిలరాములను మూలలడాగికొన వలసినదే! కల్పవృక్షంబున కీవల ననేక స్వల్పవృక్షములు గల్పింపబడినట్లు లో యినవంశరామునకుఁ బదంపడి యిట్టి ఘనవంశరాములుద్భవింపఁబడిరి! సింహమునకు మారుపేరున గ్రామసింహము సృజియింపఁబడినట్టులు రామనామంబున నిట్టివార లలరుట యొకయద్భుతముగాదు. 'బల' యను విశేషపదమునుగూడ నీతఁడు ధరించుకొని యున్నందున నాబలమెట్టిదియో పరీక్షించెద! (అనిఆలోచించి) నాచే నా తులువకడ కంపఁబడిన నారదుఁడింకను రాకుండెను! నేనే యాతని యాస్థానంబున కరుగుదునా? వలదు వలదు. అట్టి తొందర నాకేల? ఈ ప్రమదవనంబును సంపూర్ణముగ ధ్వంసమొనరించినచో నా బలరామవీరుఁడే నాచేరువకు రాఁగలఁడు. అట్లే యొనరించెదను గాక! (అని చెట్లవంకకుఁ బర్వెడును)

[అంతట సుదామ బలరాములు ప్రవేశింతురు.]

బల—ఆహా! యేమీ! యీ యారామమంతయు నాశనము

గావింపఁబడినది ! ఇట్టి యకార్యమును గావించిన యా చెనఁటి యెవ్వఁడయి యుండవచ్చును?

సుదా — ఏమో! యెవ్వరెఱుంగుదురు? మన పురంబునఁగల వారెవ్వరిట్టి సాహసకృత్యముఁ గావింపరనియే నమ్మెదను, ఎవ్వఁడో యొక ముక్కిడి రక్కసుఁడయి యుండనోపు.

బల — అట్టివాఁడయిన నిందెవ్వఁడును గానరాకుండుటకుఁ గతంబేమి? లేకున్న నారదముని కుంజరుఁడు మనతోఁ దెల్పిన కోఁతియా యీ యవినీతికృత్యమును గావించియుండును!

సుదా — కోఁతి యేమి! యింతటిపని నాచరించుటయేమి? యది కానేరదు.

బల — అదిగో! ఆ భూరుహముల నడుమనుండి మనదిక్కునకే యది యేతెంచుచున్నది. ఇటు రమ్ము.

సుదా — ఇది యెంత చిన్నకోఁతి! ఇది యింతపనిఁ గావింపఁ గలదా?

ఆంజ — (ప్రవేశించి) దీనికే యింత పని యని యచ్చెరువొందుచుంటివా? ఈ మహామహీజములు నాకుఁ దృణమాత్రములని తలంపుము. మీ రాజెందునం డాగికొని యుండెను?

బల — ఏల యింత తామసపడియెదవు? ఈ ద్వారకాపురాధిపుఁడను నేనే. నా పేరైన విని యింక నెందైనఁ బాఱకుంటివా? (అనిసుదాముని వంకఁ జూచి) మర్కటమేమి? యీమాడ్కి మాటలాడుటయేమి? ఇది చాల విపరీతముగఁ దోఁచుచున్నదే!

ఆంజ — నేను మాటలాడుట నీకొక విపరీతమా? నా వాలబలము నొకసారిఁ గాంచితివేని నింకను వింతఁగొనియెదవు కాఁబోలును!

బల — నీతోఁక చెట్లను బట్టుకొని ప్రాకులాడుటకు నద్భుతముగా నే యుండును గాని మావంటి వీరుల కడ వింతఁగొలుపుటకు నిరర్థకముగాదా? నీ వీపురంబున కేల వచ్చితివి? వచ్చితివి పో నీ దారిని

నీవరుగక యీతోఁపునెల్ల నిర్భంగి నేల పాడుసేసితివి? తాఁజెడిన కోఁతి వనమెల్లఁ బాడుచేసెననియెడు నార్యోక్తి నిశ్చయమని స్ఫుటపఱచుచు నీకిప్రియ విఱ్ఱవీఁగుట మావంటి నాయకుల కడఁ జెల్లునా?

చ॥ అడవులలోనఁ గొండల గు ♦ హాంతర సీమలఁ గాయ పండులన్
గుడుచుచు నీడపట్టులనె ♦ కూర్మిని నిద్దురఁ జెందుచున్ వనీ
మడుఁగుల నీరుఁ ద్రావుచుఁ బ్ర ♦ మాదము లేకయె యుండనేరకీ
వసువున మాపురంబునకు ♦ వచ్చుట యేలొకో? చావుఁగోరఁగా

అంజ — చావు గోరకా వచ్చితినని తలఁచుచుంటివి ! అట్టి తలంపుల నెన్నఁడును జెందకుము. "జాతస్యమరణం ధ్రువం"బనియెడు నీతికైవడిఁ బ్రతిమానవుఁడును బుట్టుట చచ్చుటకే యని భావించుకొనుము. అట్టి మృత్యుభయమే నీకుఁ గల్గినచో నిచ్చట కేల యీగతి రా సాహసించితివి? క్షేమంబుగ నీయంతఃపురోభాగంబుననే తలుపుల మూసివైచికొని యుండకపోతివా? పెద్దపేరులఁ బెట్టుకొని నీమాడ్కి పెద్దమాటలనాడు వారలే తుదకుఁ బేరుప్రతిష్ఠలులేక యేమూలనో పెద్దనిద్దురఁజెందుట జగమునఁ గద్దు. నీ కీబలరామ నామంబెవ్వరొసంగిరి!

మ॥ ధనముల్ గల్గిన మేటివైన యెడ స ♦ ద్ధర్మండవై లోకమం
దునఁ దేజంబును గాంచుచున్ సిరిఁదులన్ ♦ దూగంగ యత్నిం
(చి యిం
ద్రుని నామంబునో చంద్రుపేరునో కుబే ♦ రుండంచునో యొట్టులై
నను బిల్వంబడ నేరకీ విధము నన్ ♦ రామాఖ్యఁబొల్పొందుదే?

ఇది నీకెంతమాత్రమును దగదు. పైపెచ్చు బలరాముఁడని కూడ జనులచేఁ బేర్కొనఁబడుచుంటివఁట! నీకెంత బలముగలదో తిలకించెదఁగాక! ఇప్పుడయిన నీపేరును మార్చుకొనుము.

బల — ఓహో! నిన్నొక్క యల్పజంతువని భావించి, సంహరించినచోఁ బాపకారణంబని గ్రహించి యింతవఱకు మిన్నకుంటిని

గాని లేకున్నచో నీహలమున నీహనువుల నణంచియే యుందును.

ఆంజ — పాపమెంత కనికరించుచుంటివి! నామాటవినుము.

బల — తుచ్ఛకపివగు నీమాటనా నేనాలించుట? యెట్లో నేరక యీపట్టణముఁ జేరితివి. నీనైజగుణమును వీడలేక యీవనమంతయుఁ బాడు సేసితివి. అల్పుఁడవగు నిన్నుఁ జంపుట నాకుఁ బనిగాదు. కావున నిన్ను క్షమించితిని. కావలసినచో నీయాఁకలి తీరునట్టి పెట్టి ఫలంబులనయినఁ ద్రెంచికొని యారగించి చనుము. నీజోలికిఁ బోవలదని నాభటులకుఁ గూడ నాజ్ఞాపించెదఁ బొమ్ము. సఖులారా! ఈకోఁతితో మనకేమి! రండు.

ఆంజ — అబ్బా! నాకేవియైన నాల్గుఫలముల లంచమిచ్చి తప్పించుకొని పోవలెనని యత్నించుచుంటివా? అట్లు నిన్నుఁ గదల నీయను. శ్రీరామనామంబునకుఁ బ్రీతినామంబును గొన్న నీవా పేరును దీసివైచికొననిచో నొక్కఁడుగైన నిడనీయననియే నమ్ముము.

బల — అట్లయినఁ జావునకు సంసిద్ధుఁడవైతివా?

ఆంజ — ఎవ్వరు సంసిద్ధులయ్యెదరో క్షణములోఁ దెలియును.

బల — ఏమీ! అంతకంతకు మితిమీఱుచుంటివే! నిన్నింకఁ బ్రాణములతో విడువరాదు. ఇదే! చూచుకొనుము.

ఆంజ — (తప్పించుకొని) ఓరీ! మందా! శ్రీరామనామమును శిరసావహించిన నాకు నీవంటి తిండిపోతు రాముల హలాయుధంబులును, బలాధిక్యంబును గణనసేతునా? ఇంకఁ జూచుకొనుము.
(అని బలరాముని దోఁకతోఁ గొట్టును.) బలరాముఁడు నేలఁబడి మూర్ఛిల్లును.

సుదా — (దూరముగాఁ జని) అయ్యో! యీతఁడు దొల్లిఁటి రాముని బంటగు నాంజనేయునివలెఁ దోఁచుచుండెను!

బల — (లేచి) అక్కటా! నా ప్రాణములిప్పుడు కంఠగతము

3cF5 c

లైనవి! ఈతఁడెవ్వఁడో మహాబలశాలివలెఁ గన్పట్టుచున్నవాఁడు. సుదామా! నీవు శీఘ్రముగఁ బోయి కృష్ణునిఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

(సుదాముఁడు పరువెత్తిపోవును.)

ఆంజ — వాఁడెవ్వఁడో రానిమ్ము. చూచెదఁగాక. (అని తోఁకను గుఱుచపఱచి) ఓరీ! బలహీనా? ఇప్పుడైన నామాటఁ బాటించెదవా?

బల — చిత్తము. (అనివడఁకుచు) అట్లే చేసెదను.

ఆంజ — అట్లయిన నిప్పుడు నీపేరేమనియెదవు?

బల — నీవనినట్టులే.

ఆంజ — అట్లనవలదు. 'అబలరాముఁ'డనుము.

బల — అ-బలరాముఁడే.

ఆంజ — అట్లయినఁ గూర్చుండుము.

బల — (కూర్చుండును.)

ఆంజ — నేను నారదునిచే నంపిన సందేశమును వింటివా?

బలి — వినుటవలననే నాకింతటి శిక్షయొనఁగూడినది.

ఆంజ — సరియే. నేనొక యల్ప మర్కటుండను. నాకాఁకలి యగుచున్నది. కావున నింతకు మున్ను నీవు నాకొసంగఁదలఁచిన ఫలముల నిప్పుడీయుము.

బల — నీకు నేనొసఁగ నేపాటివాఁడను? ఈవనమే నీకిచ్చుచుంటిని. ఇందునఁ గావలసినన్ని ఫలములఁ గొనుము. నాకు సెలవొసంగుము.

ఆంజ — బలవంతుఁడవని యూరక గర్వమొందకుము. చనుము.

బల — (వెళ్లును.)

ఆంజ — నాచే నంపఁబడిన మునినాయకుఁ డింకను రాకుండెనే! అయిననేమి! యాతఁడు వచ్చువఱకు నీచెంత ఫలాహారముఁ గావించుచుండెద. (అనినిష్క్రమించును.)

శ్రీ

గర్వభంజనము.

తృతీయాంకము, ప్రథమరంగము.

బలరాముని మందిరము.

బలరాముఁడు, గదుఁడు, అనంతుఁడు మొదలగువారుందురు.

గదు—దేవా! నిన్నను మీ రాయుద్యానవనమునుండి యేతెంచినదాదిగ మీ ముఖారవింద మీభంగిఁ జిన్నవోయి యున్నటులే మాకెల్లరకుఁ దోఁచుచున్నది!

అన—స్వామీ! నేఁటి ప్రాతఃకాలమునుండియు దీనిఁగూర్చియే మిమ్ములఁ బ్రశ్నింపఁ దలఁచుచుంటిమి కాని మాలో నెవ్వారికేనియు నట్లడుగుటకుఁ దగిన సాహసంబు గలుగదయ్యెను!

బల—(మొగమును దించుకొని) సుదాముఁడు మీతో నేరి తోడనయిన నాసంగతి నించుకయుఁ దెల్పియుండలేదా?

గదు—ఆతఁడు మీతోడఁగూడి చనినది మొదలింతదనుక మాకేరికిని గాన్పింపనేలేదు.

బల—ఇది యేమి చిత్రము! ఆప్రమదవనంబున జరిగిన వృత్తాంతము నాలోచించుకొన నిప్పటికిని నాకు భీతికరముగనే యున్నది!

అన—ఆకోఁతి యంతటి యసాధారణ ప్రజ్ఞఁగలదియా?

గదు—తుదకు దాని నావల కంపియేవచ్చిరా?

బల—లేదు. దానినిఁ గెలువ నీముల్లోకంబుల నెవ్వఁడు నసమర్థుఁడనియే నమ్మెద.

అన—వానరమున కేమీ! యంతటి బాహుపటిమ యలరుటయేమి?

గదు—ఇది చాల వింతగ నున్నదే!

బల—దానికిఁ గల పటిమము బాహుబలమే కాదు. వాగ్బలమనియే యెంచుఁడు. అది సామాన్య మర్కటమెంతమాత్రమును గాదు.

3458

చ॥ మనుజులు మాటలాడుక్రియ ♦ మాటలనాడఁ దొడంగెఁ దొల్త [వెం
టనె ననుఁ గాంచి భీకరని ♦ నాదముఁ జేసెఁ బదంపడిన్ మహా
ఘనమగు వాలమున్ బెనిచి ♦ గ్రక్కున నాతనువెల్లఁ జుట్టినే
లను బడఁగొట్టెఁ బెక్కుగతు ♦ లన్ బ్రతిమాలిన వీడదెంతయున్॥

గదు—ఎంత పనిఁ గావించినది! అయ్యది యింక నావనముననే యుండునా?

బల—దానిసుద్ది నింక నన్నడుగకుఁడు.

అన—అట్లులయిన మేమెల్లర మరిగి యావెకిరింత నొక్కక్షణములోఁబట్టి మీ పాదముల కడ నుంచుదుమా!

బల—ఆపని సలుపుట మీ కలవి కాదనియే విశ్వసింపుఁడు. దానిమాట నింకఁ దలఁపకుఁడు. అద్దాని నేను తలంచినచో నామహావాల మింకను నా శరీరమును జుట్టుకొని యున్నటులే తోఁచును. ఆ సమాచారమును మఱవుఁడు.

గదు—ఇది యంతయు కాలవిశేషముగాని వేఱొండియుఁ గానేరదు.

3458

బల — అట్లే భావింపవలయును.

(అంతట శ్రీకృష్ణుఁడు సుదామునితోఁ బ్రవేశించును.)

గద — కృష్ణదేవా? యీ యుచితాసనంబున నధిష్ఠింపుము,

బల — అనుజా! రమ్ము. సుదాముఁడు నీతో నాకపిసమాచారమేమయినఁ దెల్పియుండెనా?

కృ — తెల్పకేమి? అందేమి విశేషముగలదు? వనములం గ్రుమ్మరుచుఁ గాయపండులఁ దినుచుఁ బొట్టఁ బోషించుకొనునట్టి యాస్వల్ప మృగమేడ నీయెదుట నిల్చుటేడ?

బల — సుదామా! వీనితో నావార్త యథార్థముగ వాక్రుచ్చితివా?

సుదా — దేవా! సంపూర్ణముగఁ దెల్పితిని గాని యీమహానుభావుండద్దాని నెంతమాత్రమును విశ్వసించియుండలేదు!

కృ — అన్నయ్యా! యా వెక్కిరింత మెకమునకుఁ దగిన శిక్ష నీ వొనరించినందులకు నే నెంతయు సంతసించుచుంటిని. పాపము! దానినిఁ జంపివేయక ప్రాణంబులతో విడిచియే వచ్చితివికదా! అంతియే చాలును.

బల — నీకీ యనృతవార్త నెవ్వరు దెలిపిరి? లేదే! అదియే నన్నుఁ బ్రాణములతో విడిచిపుచ్చినది. నిన్నా సమయంబున నాసమరరంగంబునకు రమ్మని యీమన సుదామునిచే వర్తమానమంపినను రాకుంటచే నట్లయినది. ఏమని తెల్పుదును!

కృ — ఏమట్లనుచుంటివి? ఆ తుచ్ఛమర్కటమును నీపంతకుమున్నె సంహరించి యుందువని నేనెంచి నిన్నాగతి సంతోషకరంబుగ హెచ్చరించుటకు వచ్చియుంటిని గాని నీవు చాటురీతి సంఘటిల్లునని కలనైన నెఱుఁగనైతిని. ఎంతపనియయినది! నేను సమయంబునకు రామిచే నాక్రియ జరిగెననుచుంటివా! అదియెట్లు? ప్రలంబధేనుకగార్దభప్రముఖదానవులఁ బరిమార్చిన మహాబలవంతుఁడవగు నీకే

యయ్యది యసాధ్యమయినచో నీకన్నఁజిన్నవాఁడనగు నాకిఁక శక్యమగునా?

బల — లేదు. లేదు. నీచక్రధారతో దానివక్రివాల మొందులకును బనికిరాదనియే భావించెదను.

కృ — ఏది యెట్లయినను ఘాతుకమృగములతో మనవంటి వారికిఁ బోరాటముతగదు. ఇప్పుడయిననేమి? అతిమ్మఁడీ ద్వారకనింతలో వీడిగంభీర వారాశిందాఁటిపోఁగలఁడని మది నెంచుచుంటివా? అదినట్టికల్ల. దానిసంగతి మున్ముందు మనలకు స్పష్టముగఁ దెలియఁగలదు. అప్పుడేవానికి నుచితపారితోషిక మొసఁగఁబడు సమయము సంప్రాప్తమగును.

బల — అయ్యదిమన పురమునకెట్లువచ్చినదో కూడనాకుఁ దెలియకున్నది!

కృ — అవునవును. మున్నీటి పెన్నీటిఁ దాఁటి ద్వీపంబునఁ బ్రవేశించి, యుద్యానారామమును బాడుసలిపి, వీరులఁ జంపి, పుడమితేనిఁ గూడఁ బరాభవించినయామల్లు గాలినుండి యుట్టిపడినట్లు తోఁచుచున్నది. అది కేవల కపియయ్యు నిజపరాక్రమంబునఁ గేసరికిశోరమువలెనే పొడసూపుచున్నదే! కానిమ్ము.

బల — సోదరా! కృష్ణా! తొల్లి నేనుగోపోద్రేకుఁడనయి నీయెడనుచ్చరించిన పరుషాలాపంబుల నీవు చిత్తమునఁ బరిగణింపక యిచ్చటకు నీయిచ్చవచ్చిన రీతిని స్వేచ్ఛగ నచ్చుచునేయుండుము. ఆ కోఁతిని గోతిపాలు సేయుసంతవఱకు నాకు నిద్దుర పట్టదనియే యెంచుము.

కృ — వంట యింటి కుందేలది యెక్కడి కేగఁగలదు?

బల — కాదు. అయ్యది నాయొంట నంటుకొను తేలుకాని వేలుకాదు

(అంతట నారదుఁడు ప్రవేశించి)

నార—ఇది యంతయు మొట్టులో మొట్టవలెనన్నది!

బల—(లేచి) మునిచంద్రమా! యిందున దయచేయుము.

నార—(కూర్చుండును.)

కృ—మునికులోత్తమా! మననగరమున కరుదెంచినదని నీవు తెల్పియున్న యాకోఁతి రీతి నెఱింగితివా?

నార—ఎఱుఁగకేమి? అన్నయ్యా! అది కొంపలఁ గాల్చిన కొఱవిగాని కోఁతి యెంతమాత్రమును గాదు. (అని బలరాముని వంకఁజూచి) బలరామదేవా! అది సాధారణప్లవంగముకాదని నీతో మున్నే తెల్పియుంటినిగదా! దానితో నీవేల యింతవనుక సంగ్రామ మొనరించితివి? నీయాదవ వీరులలో నేరినైనఁబంపక నీవేల యట్టిపనిఁ గావింపఁ గడఁగితివి?

కృ—గతించిన పనికై వగవనేల? దానిఁగూర్చి యాలోచింతము. రండు.

నార—అవును. విడువవలదు. ఆచెనఁటిని ముక్కుఁబట్టి నేలరాఁచి తుదకు దిక్కుమాలిన పక్షిని గావించి, తెక్కలు విఱుగఁగొట్టి తోఁకఁద్రెంపి యణఁచవలయును. రండు.

కృ—అన్నయ్యా! ఇంక నే నాచరింపవలసిన పని యున్నచో నాకు సెలవొసంగుము.

బల—తమ్ముఁడా! నీకు జయమగుఁగాక! నారదసంయమీంద్రా! నీకోరిక సిద్ధించునుగాక!

కృ—తాపసవర్యా! రమ్ము.

(అని నారదునితో నిష్క్రమించును.)

బల—అమాత్యవరులార! మన యంతఃపురోపరిభాగంబున కరిగి యాకోఁతి మొకము గావించు చేష్టల నారయుదము రండు.

(అనిలేచి అందరితో నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయరంగము, కృష్ణుని భవనము

(శ్రీకృష్ణుఁడు నారదుఁడు నుందురు.)

కృ—సంయమీంద్రా! నే నెంత తలఁచి యుంటినో యంతయుఁ గొనసాగినది! ఆమారుతి ప్రభావ మరసియుంటివికదా!

నార—ఆహా! ఆతని ప్రభావము నే నెఱుఁగని దెంతమాత్రమును గాదు. కాని వాని కాలమునాఁటి బలపరాక్రమంబు లింకను దన శరీరమున నలరి యున్నవా యని మాత్రము శంకించియుంటిని!

కృ—అట్లూహింపవలదు. చందనరాజంబునకు వృద్ధియగుచున్నకొలఁదిని సుగంధము హెచ్చుచునే యుండును. ముదురుచున్నకొలఁదని చేవ యధికమగుచునే యుండును. ఆమార్గముననే యా వృక్షచరమునకుఁ గాలము మీఱుచున్నకొలందిని శరీరపటిమ యినుమడించుచునే యుండునని తెలిసికొనుము.

నార—ఆశాఖామృగపుంజరునట వీడి వచ్చితిని. బలరాముని దరినుండి చయ్యన నత్తావున కరుగకుంటిని. అందువలన నాతఁడు నా కేయొగ్గు నొనరింప నెంచునో! నా కొఱకాతఁ డావనంబున నెంతతడవు వేచికొని యుండునో? ఇంక నే నరిగి యీమహాప్రజ్ఞావంతుని నీ చెంతకుఁ దోడ్కొని వచ్చెదను. నా కానతిమ్ము.

కృ—ఆతఁడిచ్చటకు రానొల్లఁడనియే నమ్మెను. ఒకవేళ అట్లొనరించినచోఁ బ్రమాదము వాటిల్లును. శ్రీరామునిఁ దక్క నన్యునెరి నాతఁడు సరకుసేయఁడని మున్ను నీతోఁ దెల్పియుంటిని కదా! అప్పుడే మఱచితివా?

క॥ హరిమీఁదన్ గిరిపడినను
గిరిపై హరిపడినఁ గాని ♦ గిరగిర శిఖరయే
తిరిగినఁగాని మతెవ్వని
సరకుఁగొనం డోరి! రామ ♦ చంద్రుని దప్పన్

నార — అట్లయినచో నిప్పుడేమి గావింపనగును? .

కృ — సత్యభామాతిశయభంగముఁ గూర్చి యించు కాలోచింతము.

నార — నే నిన్ని కష్టంబులకోర్చి యసాధ్యుండగువాని నీ మూలకుఁ దోడ్తెచ్చి నందులకుఁ దుదకు నాపనినే తుదఁ బెట్ట నెంచెదవా? కృష్ణా! ఆమె యొక యబల! ఆయబలాగర్వమును భంజింప నీవంటి వాని కొక్క నిమేషమయినఁ బట్టఁజాలదు. ఆఖగాధముని మఱచి యుంటివి కాఁబోలును! ఆ నిష్ఫలప్రల్లదుని, బల్లిదునిమాటఁ దలంచుకొనిన నాయొడలున మంటలు జనించి భుగభుగఁ బొగలెగయుచున్నవి. వానికి ముందుగ గర్వోన్మూలనంబుఁ గావింపనగును.

కృ — సరియే! యాతనిపైఁగల కోపము నాపయిని జూపకుము. వానినిదె రప్పించెదను. (అని ఆకసమువంకఁ జూచి)

పంచచామరము.

తటాలునన్ నినున్ గనంగఁ ♦ దల్చెదన్ గడున్ వడిన్
ఢిటంబు మీఱ నేఁడు నీదు ♦ దీర్ఘ పక్ష విక్రమం
బిట్టు జెలంగఁ జూపనెంచు ♦ మించు కైనఁ గొంచకే
పటుత్వమార నాదు మ్రోల ♦ వ్రాలు పన్నగాశనా!

నార — సెబాసు! కృష్ణా! అదిగో! యాఖగాధముని ఱెక్కల యారవము వినవచ్చుచున్నది! నేనిచ్చటనుండి తొలఁగుదునా?

కృ — వలదు వలదు. నీ కన్నుల యెదుటనే వానికిఁదగు పరాభవము చేకూరు నట్లొనర్చెద. కాంచుచుండుము.

(అంతట గరుత్మంతుఁడు వ్రాలును.)

గరు — దేవా! నీయాజ్ఞ శిరసావహించి, నీచరణకమలంబుల భజియింప నరుదెంచిన నీదాసుని వందనంబుల స్వీకరింపుము.

(అని మ్రొక్కును.)

నార — (కాలుపైఁగాలుంచుకొని) పెడమొగముఁ బెట్టుకొని

కూర్చుండును.)

కృ — ఏమి! యింత యలసి సొలసి వచ్చితివి?

గరు — వాసుదేవా! నీయానతి యట్లులరెను గానఁ జయ్యన నీ సాన్నిధ్యమున కీగతి నేతెంచియుంటిని. నీ చెంతనున్న వానికి నెట్టి బడలికయును గలుగునా?

నార — (మెల్లగా) ఏమి యిచ్చకంబులు!

గరు — స్వామీ! యీ కయ్యముల కాణాచి యిచ్చట కెప్పుడు దాపరించెను?

కృ — ఆతని ప్రసక్తి నీ కేందులకు? నీవచ్చినపని నాచరించుకొనుము. ఈతఁడు కయ్యములకు నాటపట్టని యెఱింగియు నకారణంబుగ వీనితో నేల వాదులాడఁ బ్రయత్నించెదవు? నామాట నాలకింపుము.

గరు — దేవా! ప్రసాదింపుము.

కృ — నీ విప్పుడొక ఘనకార్యమును గావించి యీద్వారకాపురమున కెల్ల మహోపకారముఁ గావింపవలయును.

ఉ॥ ఎక్కడి కోఁతియో యొకటి ♦ యెంచక కొంచక వీటఁ జేరి సొం
పెక్కిన పూలతోఁటల ర ♦ హిన్ దనరారెడు పల్లవంబులన్
బెక్కులఁ బాడుసేసి యదు ♦ వీరులఁ గొందఱఁ జంపి రామునిన్
జిక్కులఁ బెట్టి నొంచెనఁట ♦ చిత్రముగా దె! యిదెట్టిమాయయో!

గరు — కోఁతియా! యంతటి సాహసకృత్యముఁ గావించుట!

నార — అవును.

గరు — నిన్నడుగలేదు. (అనికృష్ణునివంకఁ జూచి) అట్లయిన దానిఁబట్టి తెచ్చి నీ పాదముల కడ నుంచవలయునా?

కృ — (తలనూఁచి) అవును. అదియే నాకోరిక.

గరు — ఇదియెంతపని! విసముఁగ్రక్కుచున్న మహాసర్పంబులఁ బట్టినరీతి నా తుచ్ఛమర్కటపోతంబు సాహసంబులనిఱికించి

మించియుంచితగతిదానినొంచినీకడకుఁదెచ్చిడించెద. సెలవొసంగెదవా?

కృ— పోయి దాని తోఁకఁబట్టి యీడ్చికొని రమ్ము. అల్ప జంతువుగానఁదొల్తనే వైరంబు సలపక నేను బిల్చుచుంటినని తోడ్కొనిరమ్ము. పొమ్ము.

గరు— చిటికలో వచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించును)

నార— వెళ్లుము. వెళ్లుము, విసపుఁదిత్తులఁగసకస నమలి మ్రింగిన నీ కంఠమునఁగల పసరుఁబులుసులింక గారును.

కృ— అన్నా! నారదా! నీవు మిన్నకుండవు గదా!

నార— ఎట్లుమిన్నకుందును? వాసినారసినచోఁ గటుక్కునఁ గొఱికి వేయ వలె నన్నంతటి యాగ్రహము నాకువచ్చుచున్నది.

కృ— సరియే. ఆ యాంజనేయవైనతేయుల పోరాటమును మనమీ దుర్గ ద్వార గోపురాగ్రభాగమునుండి తిలకింతము రమ్ము.

నార— అవును. అచ్చటనుండియే వారిపోరాటము బాగుగా గోచరమగును!

కృ— సరియే. రమ్ము. రమ్ము.

(అనియిద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయరంగము. ఉద్యానవనము.

ఆంజ— ఆహా! కన్నులార నాకు శ్రీరామదర్శనంబు చేకూరు ననియెడు మహోత్సాహముతో నింత దవ్వానారదునితో నరుదెంచితినే కానియట్లు చేకూరక పోవుటయే గాక పనికిమాలిన నరులతో నకారణంబుగ నాలము గూడఁ జేకూఱుచున్నది. చాలఁ దడవయ్యె నా యతికులోత్తముని జాడ తెలియకున్నది. కానిమ్ము. శ్రీరామా! రఘుకులసార్వభౌమా! యిన్నినాళులనుండి నిన్నే మది నెన్నుకొనుచు నీచరణరాజీవములే దిక్కని మనంబున ధ్యానించు చున్నను,

నీవేల యీనాఁటికైన నీతొల్లిటి రూపమున నాకన్నెదుట సాక్షాత్కరింపవు? హా! సీతమ్మ! నీవయిన నీభృత్యుని మొఱనాలించి నీధవుని మానసంబును నావంకకు మరలునట్లొనర్పఁజాలవా?

సీ. అతిదీక్షఁగొని వేద ♦ వతివాచు నేదేవుఁ
బెండ్లాడఁ దపముఁ గా ♦ వించితమ్మ!
పద్మంబున జనించి ♦ బహుకష్టముల నందు
నేపుణ్యు వరియింప ♦ నిఱికితమ్మ
పేటికనిమిడి, కృ ♦ పీటరాశినిఁ దేలి
యేమూర్తి కొఱకంత ♦ యీఁదితమ్మ!
భూగర్భమునఁ గడు ♦ బాగిలిచాలఁ గృశించి
యేపతి కైతపి ♦ యించితమ్మ!
గీ. అట్టి సుగుణాభిరాము, సూ ♦ ర్యాన్వయాబ్ధి
సోము, కారుణ్యధాము, శ్రీ ♦ రాముమనముఁ
ద్రిప్పి పంపఁగదమ్మ! నా ♦ దిక్కునకును,
తల్లి! సీతమ్మ! భృత్యునిఁ ♦ దలఁపవమ్మ!

(అనికన్నులుమూసి) ఆహా! సీతారాములారా! నా వందనంబుల గొనుఁడు. (సీతారాములుకన్నెదుటఁగన్పడుదురు.) ఓదయామయా యేమనుచుంటివి? రుక్మిణీ వాసుదేవుల మిమ్ములఁగా భావింపుమని తెల్పుచుంటివా! (సీతారాము లదృశ్యులగుదురు.) ఇంతలోనే యంతర్ధానుండవయితివా! (అనినాల్గువంకలఁజూచి) ఔరా! యీదినమహత్వమేమందును! అయినను నా మానసము చక్కఁబడకున్నయది, (అంతట గొప్ప చప్పుడువినఁబడును, గరుత్మంతుఁడాకసమునుండి నేలవ్రాలును.)

అంజ— ఏమీ! యీ విపరీతమానవుఁ డెవ్వఁడైయుండును (అని గరుడునివైపునఁజూచి) యీదీర్ఘఘోణేంద్రియునిఁ జూడ నాకబ్బురమగుచున్నది! అయ్యా! నీవెవ్వండవు?

గరు— ఓహో! యిది కూఁతఁబట్టిన కోఁతివలెఁ గన్పట్టు చున్నదే! (అని ఆంజనేయునివంకఁ జూచి) నీవేకదా! యీవనము ను బాడుసేసి బలరామునిఁగూడ శిక్షించి యుంటివఁట.

ఆంజ— ఏమీ! బలరామునా? అబలరామునా?

గరు— వానరుండవయ్యు నట్టి మాటల నాడ నేర్చితివా?

ఆంజ— నట్టి మాటలే కాదు. గట్టియాటలఁ గూడ నాడ గలవాఁడననియే నమ్ముము.

గరు— పాటలఁ గూడఁ బాడగలవా?

ఆంజ— నీ వచ్చిన పాటెఱుంగక పాటలఁగూడ నాలకింప నెంచెదవా?

గరు— నీ పొగరు మాటల కేమి కాని యెవ్వని యనుజ్ఞ నొంది నీవీపురమును జేరితివి?

ఆంజ— అది యంతయు నీ కెందుకు? నీదారిని నీవుపొమ్ము.

గరు— నాదారి నరిగియే యీగమ్యస్థానముఁ జేరితిని.

అంజ— అట్లయినఁ బాడువడిన వనములా నీకు గమ్య స్థానములు?

గరు— ఏ తావులకుఁ గార్యసాఫల్యమునకు కరుగుదుమో యానేవలే తుదకు గమ్యస్థానములుగా నేరవా?

ఆంజ— నీవీప్రదేశము నే పనిఁ బూని ప్రవేశించితివి?

గరు— నిన్నుఁ గైకొనిపోవుటకు.

గరు— ఎచ్చటకు?

గరు— నా యిచ్ఛవచ్చిన చోటునకు.

అంజ— నా యిష్టములేకయే నన్నుఁ దోడ్కొని పోవ నెంచె దవా?

గరు— ఎద్దునడిగి యా గంతఁ గట్టుట? కృష్ణుని యుత్తరువయి న పదంపడిని నావంటివీరుఁడిట్టిపనిఁ గావింపఁ గడఁగిన యనంతరమున

ను నీవంటి యల్పుని యిష్టాయిష్టములు సాగునని భావించుచుంటివా!

ఆంజ— ఆమాట విడువుము. నీ వెట్టి దిట్టవయినను నీ గుట్టువిడి రట్టు పాలు గాకుము. ఈ దినమున వఱువాత నిద్రనుండి లేవఁగనే యెవరి ముఖమునుజూచి వచ్చియుంటివో జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని మఱలిపొమ్ము. పాపమా బలరాముఁడు మానవేంద్రుఁడుగాన వానికెవ్వరైనఁ దోడరుగుదెంచి యుండిరి. నీవొకదిక్కుమాలిన పక్షి వికాన నక్కఱమాలిన యిక్కిరి బిక్కిరి పడకగ్రక్కున నే దిక్కున నైన నెగసిపొమ్ము.

గరు— నేనుదిక్కుమాలిన పక్షినైన నీవు దిక్కులేని వన చరుండవు కావా!

ఆంజ— అవును. మా వనచరంబుల సవ్వడి నాలకింపఁగనే సకలశకుంతములును కులాయంబుల సైతము వీడి పాఱునని నీవెఱింగి యు నింత మూఢమతమున నా యెదుట నిల్వ నెంచెదవా?

గరు— ఇంక నీ బీరములఁ గట్టిపెట్టి తిన్నగా రమ్ము. లేని యెడ నాఘోరపక్షబలమున నిన్నెగురవైచి కాళ్లఁదన్నుకొనిపోయె దనని యెఱుంగుము.

ఆంజ— నీకిట్టివఁ బలుకులతో నుత్తరమొసంగుట యనవసర ము. నీకెవ్వరింక దిక్కయ్యెదరో పరికించెదఁ గాక.

(అని తోఁకతోఁ గొట్టును.)

గరు— (తప్పించుకొని) నీతోఁకచేఁ బడుటకే వైనతే యుఁడు రౌహిణేయుఁడు గాఁడు. నీపనిసరి. చూచుకొనుము.

(అని ఱెక్కలతో విసరును)

ఆంజ— ఓరీ! తులువా! నీ ఱెక్కల నాడించినంతమాత్రము న బెదరువాఁడనని యెంచుచుంటివా? తాటియాకుల చప్పుడును బో లు నీధ్వానంబునకు జడిసి పాఱుటకు నీతఁడు కుందేలు గాఁడని నమ్ముము.

గరు— అట్లయిన సింకఁ గాచుకొనుము.

(మఱియొకసారి తెక్కలనాడించును)

ఆంజ— ఇంతేకదా నీపరితాపము? ఇఁక నైన నీ వచ్చినత్రోవను బొమ్ము.

గరు— నిన్ను వంచించి పట్టిపోవలయునని వచ్చినవాఁడ నూరక చనువాఁడనుగానని తెలిసికొనుము.

ఆంజ— చావునకయిన సాహసించెదవుకాని నాహితవచనంబుల నాలింపవా?

గరు— ఓహో! హితవచనంబులా! చేతఁగాని వానికి హితవచనములే ప్రాణములరక్షించునని యెంచియీరీతిఁబల్కుచుంటివా?

గీ. మంచిమాటలనఱ బ్రీతి ♦ మాలుకొనినఁ
గాళ్లమీఁదను బడినను ♦ గాని నిన్ను
విడిచిపుచ్చువాఁడనుగాను ♦ వినుము: తోఁకఁ
బట్టి, నేలనుగొట్టి, గ ♦ ర్వంబడంతు

ఆంజ— ఓహో! మితిమీఱుచున్న నిన్ను మన్నుపాలు గావింపనగును. (అనితోఁకతోఁగట్టిగాఁగొట్టును)

గరు— విడువుము. విడువుము.

ఆంజ— "తోఁకతోఁ బట్టి నిన్ను వధింతు"నంటివికానఁ దోఁక నొసంగియేయుంటిని!

గరు— వదలుము. నీపటిమ నెఱుఁగక నిన్నొక యల్పకపివలె నెంచి యీరీతి పరుషాలాపంబుల నుచ్చరించి యీ విపత్తుఁ దెచ్చికొంటిని. క్షమించి నన్నుఁ గాపాడుము. శ్రీకృష్ణుండు నిన్నుఁ దోడ్కొని రమ్మని నన్నుఁ బంపుటచే నీయొద్ద కీభంగి వచ్చితిని గాని లేకున్న నేను నీదిక్కునకే రాకుందును. నన్నింక నైన విడిచి పుచ్చుము. పోయి యీసుద్ది యా వాసుదేవునితోఁ దెల్పి నా

దారి నే నరిగెదను.

ఆంజ— కృష్ణుఁడనిన నాచే మున్ను బడినవాని సోదరుఁడే కాఁడా?

గరు— అవును. ఆబలరాముని సోద-

ఆంజ— ఆ! ఏమి! బల రాముననియా యనుచుంటివి?

గరు— కాదు. కాదు. అబలరాముని సోదరుఁడే.

ఆంజ— వాసుదేవుఁడని మఱియొక నామమును బేర్కొంటివే! (అని ఆలోచించును)

గరు— అవును. అయ్యదియు నాకృష్ణుని నామమే!

ఆంజ— అట్లయిన వానినిఁ గూడ నాపైకిఁ బంపెదవా యేమి?

గరు— ఏమో! యాతఁడు వచ్చినను రాకున్నను నాకేమి? నే నింక నా రుక్మిణీ మనోహరుని మాటల నాలింపను.

ఆంజ— ఏమీ! ఆతఁడు రుక్మిణీ మనోహరుఁడా! వాసుదేవుఁడా! (అని ఆలోచించి) అట్లయినఁ జనుము. ఒకవేళ నన్గూర్చి యాతఁడు విశ్వసింపని యెడల నీ చరణంబుల నంటి పట్టియుండు నీ వాలాగ్రమును వానికిఁజూప మానకుము. అంత దనుక దీని నట్లే యుంచెదను. పొమ్ము.

గరు— తుద కెంతయయినది! ఆకృష్ణుని ప్రక్కను గూరుచుండి నావైపునఁ గోపవీక్షణంబులఁ జూచుచుండిన యా తుచ్ఛనారదుఁడే దీనికంతయును గారణభూతుఁడయి యుండనోపు. అబ్బా! నారదా! ఇదినీదెబ్బయే! కానిమ్ము. జ్ఞాపకముంచుకొనుము. వాని ననవలసిన దేమున్నది! తొల్లి వైకుంఠమ్మున నేనాతనియెడ నిర్లక్ష్యభావంబున జూపిన గర్వాతిరేకపు ఫలమియ్యది! గతించినదానికేమి కాని ప్రస్తుతమీ తోఁక దప్పదయ్యెనే! (అని నిష్క్రమించును)

ఆంజ— ఈతని వచనంబుల నెంచినచో క్షణమునకు ము

న్న నాకట్టెదుటఁ బ్రసన్నుఁడయిన రాముని వాక్యార్థము స్ఫురించుచున్నదే! రుక్మిణీ వాసుదేవులఁదారుగా భావింపవలయునని కదా వింటిని! వీరి దర్శనంబయినఁ జేకూరినచో నేనుధన్యుండనే! హా! శ్రీరామా! రఘువంశసోమా! నీదాసునిపైఁ గరుణింపుము.

(అని వృక్షములచాటున కేగును.)

చతుర్థరంగము శ్రీకృష్ణునిభవనము.

(శ్రీకృష్ణుఁడు నారదుఁడు కూర్చుందురు.)

కృ — మునీంద్రా! నీమనోరథమిప్పుడైన నెఱవేఱినదా?

నార — ఎట్లు నెఱవేఱినది? ఆ గరుడుఁడు హనుమంతునిచే నోడి పరాభవింపఁబడినప్పుడుగదా నాకోరిక తీరుట!

కృ — అట్లెన్నఁడును దలఁపవలదు. ఆంజనేయుఁడెల్లవిధంబుల నిరుపమానుఁడు.

సీ. పురుటిరోజుల, దేహ ♦ మునఁ దడి యారక
మునె రాహువున్ మ్రింగి ♦ పుక్కిలించె!
కన్నెత్తి చూడ శ ♦ క్యముగాని యల సహ
స్రాంశుదరిఁ విద్య ♦ లభ్యసించె!
చలియించు గిరిరీతి ♦ నలరారు నభ్రమా
తంగమదంబు న ♦ డంగఁ జేసె!
సకలవనౌషధ ♦ చయ నిధానంబగు
సంజీవి కుధరముఁ ♦ సంగ్రహించె!

గీ. నట్టి దుర్వార బలసాహ ♦ సాదిసుగుణ
ఖనికి, శ్రీరామ భక్తాగ్రి ♦ గణ్యుఁకిని
నిట్టి వారెందరేనియు ♦ నేమి లెక్క?
పిడుగు బొబ్బకు సాటియే ♦ పిల్లికూఁత?

నార — సరియే. యాతఁడరుదెంచినచో యథార్థము బయటఁ బడును గదా!

కృ — (దూరముగఁ జూచి) అదిగో! అతఁడు వచ్చుచున్నట్లేయున్నది.

నార — అవునవును. పాపము! చాల ఖిన్నుఁడై వచ్చుచున్నట్లు లా దీనవదనమే తెల్పుచున్నది. నేనిచ్చట నుండవచ్చునా? వెడలుదునా?

కృ — నీకేమియు శంకవలదు. ఇంచుక తాళుము.

(గరుడుఁడు ప్రవేశించును.)

గరు — (చేతుల జోడించి) దేవా! రక్షింపుము.

కృ — యేల యింత తొత్తరపాటున నధైర్యమును జెంది వచ్చుచుంటివి?

గరు — తెల్పుటకు నా నోరాడకున్నది. ఆ వానరునితోఁ జాలవఱకుఁ బోరి తుదకోడి జీవముతోఁ దేలి వచ్చితిని. అతఁడింకను నన్ను విడచి పుచ్చుట లేదు. నీవు నమ్మనిచో నా పాదంబునఁ జుట్టి యుంచఁబడిన యీ వాలమును దిలకింపుము.

కృ — ఎన్నఁడు నిట్టి యపజయమెఱుఁగని నీకు నేఁడిట్లగుటకుఁ గారణ మూహించితివా?

గరు — ఊహింపకేమి? కల్పతరువు దరి గచ్చచెట్టే యన్నా గీడనాశించు వారల బాధించునుగదా!

కృ — అట్టియెడ వంగి తప్పించుకొని జాగరూకతతో మెలఁగిన నట్టి బాధకల్గునా? ఇంకను నీ బేలతనము మానవేల?

నార — బేలతనమా?

కృ — (నారదుని వారించి, గరుత్మంతునితో) నీ వితీవలనైన నీ బేలతనము వీడి సంయమీంద్రుల సత్కరించుటకే ప్రయత్నించుము. కాని వారికి వ్యతిరేక మార్గమున సంచరింపకుము.

మునులు, బ్రాహ్మణులు, గోవులుఁ బవిత్రింబులని యెఱుఁగవా? ఆ యా నిర్మలమానసములు నాకు నెలవులు. వాని హింసించినను దూలనాడినను దృణీకరించినను నన్నే యట్లుచేయుట యని భావించుము.

గరు — దేవా! క్షమింపుము. (అనినారదునితో) మునిచంద్రమా! క్షమింపుము. నీయొద్ద నాకుఁగల చనవుచే నాఁడు నీతో నట్లు భాషించితిని. ఆ మాటల నింకఁ బాటింపకుము.

(అని నారదుని చేయిఁబట్టుకొనును.)

నార — దీనికేమి? కాలవిశేషము వలన నిట్టివి సంభవించును.

కృ — (లేచి) నారద వైనతేయులారా! గతించిన సమాచారముల మఱచిపొండు. తార్క్ష్యా! నీవింక వైకుంఠంబున కరుగుము. నారదా! ఆహనుమంతు నచ్చట నూరక విడుచుట మనకుఁ దగదు. నేనింక శ్రీరామ రూపంబును దాల్చి వానిమనోభీప్సితముఁ దీర్ప వలయును. సీతారామదర్శనార్థము రమ్మని నీవు వానితోఁ దెల్పి వానిని దోడ్కొని సత్వరముగ నచ్చటకు రమ్ము. సత్యభామనుమఱచెదవేమో!

నార — లేదు (అని నిష్క్రమించును)

గరు — నన్నంపుట మహాప్రసాదము. కాని యీవాలమునుండితప్పించుకొనుటెట్లు?

కృ — (వాలమునుచూఁకి) ఇదియెంతపని! (ఆకసము వంకఁజూచి) భక్తాగ్రగణ్యుఁడవగు నోపావనీ! నాఁడులంకాపురంబున నీవు మేఘనాథునకుఁబట్టువడి యేడు గడియలలో నధిక యోజన దీర్ఘంబుగ నీవాలంబును బెంచిన నీ మహామహిమను వఱలఁగాంచితిని. తుదకు నీవే ప్రభావంబున నాతోఁకను గుఱుచ పఱుప నేర్చితివో యా మహిమనే మగుడ నిచ్చటఁ జూపి వీనినివిడిపించి, నాకానందముఁగలుగఁ జేయుము.

సీ. లంకాపురీ వన ♦ లావణ్యమునుమున్న
చెక్కుమట్టాడిన ♦ యుక్కుతోఁక!
కలఁచి దిక్కుల ధూళిఁ ♦ గప్పి జీవ్వున లేచి
యక్షునిఁ బరిమార్చి ♦ నట్టితోఁక!
అల రావణేశు సిం ♦ హాసనమును మీఱి
యౌన్నత్యమును గన్న ♦ యట్టితోఁక!
సకల నిశాచర ♦ సదన గోపురముల
దగ్ధ మొనర్చిన ♦ దండి తోఁక!
గీ. ఎఱుఁగుదును నీప్రభావంబు, ♦ నిన్నినాళ్లు
విశ్రమించియుఁ దొల్లిఁటి ♦ బీరమెల్లఁ
జెక్కుచెదరక నిల్పితి ♦ వక్కజముగ!
మేలు! వీనిని విడుమింక! ♦ మెచ్చినాఁడ!

(తోఁక విడుచును. గరుత్మంతుఁడు నిష్క్రమించును.)

కృ — ఈనారదుని మనోరథము నేఁడు చెల్లినది. బాగు! — సత్యభామా! ఇంకనీవు సిద్ధముగా నుండుము.

(అని నిష్క్రమించును.)

పంచమరంగము ఉద్యానవనము.

ఆంజనేయుఁడు గూర్చుండును.

అంజ — ఆహా! సీతారాములారా! మీరునాకు క్షణముక్రిందట సాక్షాత్కరించి పల్కినవచనంబులఁ దలంచుకొనిన నాకపరిమితాహ్లాదము చేకూరుచున్నది. దశరథరామా! నీవు తొల్లిదండకారణ్యమున లక్ష్మణసమేతుఁడవై జానకిని గోల్పోయిన చింతమానసమునఁ గలవాఁడవయ్యు నవ్వుమొగమున మాసుగ్రీవునిఁ గలిసికొన్న తరుణంబునఁ గదా నీప్రథమదర్శనంబు లభించినది. ఆపుణ్యదినమెట్టిదియో, యాసమయమెట్టి ప్రభావముకలదో కాని, నాఁటంగోలె

నీపాదపద్మములపై నామనస్సు నిలిచి నిలిచి తుదకు నీ నిర్యాణకాలము వఱకు నీమానవశరీరమును వీడకయే నిలుకడఁజెందినది. అప్పుడు నీతోడఁగూడ నన్నుఁ గైకొని పోవలయునని యెంతప్రార్థించిన ను వలదనివారించి నన్నీ మాయాజగంబున డించివైచి నీవరిగియుంటివి! శ్రీలక్ష్మీస్వరూపిణియగు సీతమ్మ గావించిన భూగర్భప్రవేశమువలననే కదా నీకును నాకును శాశ్వతవియోగము సంభవించినది. లేకున్నచో నీనీడయై సంచరింపకుందునా? నీకు శాశ్వతదాసుండనుగానా? నీముద్రికను మున్ను నేనుగొని లంకాపురీ యశోకవనమున నున్న యామెకొసఁగుటచే నాకామాత ప్రసాదించిన వరమునకు, బద్ధుఁడనై నీవెంటనంటి యుండఁజాలనైతిఁగదా! ఈచిరంజీవత్వము నాకేల దాపరించినది? నామానసనేత్రమునకు నీవెంత గన్పడినను బ్రత్యక్షమున గోచరింపకుండుటచే నాచిత్తము కడు తత్తరిల్లుచున్నది! నీవు మా సుగ్రీవాది వానరుల నయోధ్యనుండి వీడుకొల్పినపుడు నాకొసంగిన యీవైడూర్యహారముతోడనే నేనింకఁ బరితృప్తుఁడను గావలయును గాఁబోలును! (అని నిట్టూర్పు విడిచి) శ్రీరామా! మహాకారుణ్యసీమా! కాకుత్స్థరఘువంశరత్నాకరసంపూర్ణసోమ! నీచరిత్రంబును బఠింపని వాసరము కల్మషఘూసరము. నిన్ను వినుతింపనిక్షణము నివారితక్షణము. నిన్ను స్మరణయొనర్పని ఘటిక విషాపూర్ణగుటిక. నాయంతరంగమున నెప్పుడునుందుననికదా వరమొసఁగి నన్ను వీడ్కొల్పితివి! అట్లే యుంటివి. ఉన్నావు. ఉందువు. (అని కన్నులుమూసికొని ధ్యానము సేయుచు వెనుకకుఁ దిరిగిచూచి) ఏమిది! నావాలమున కెవ్వరిదో మంజులహస్తము దగిలినట్లు తోఁచుచున్నది! ఆగరుత్మంతుని శరీరమునకుఁ జుట్టిన వలయాకారమును విడి యింతకుఱుచగా నిది మాఱుటకు నింతలోఁ గారణమేమి? నాచేఁబడిన యీపురాధిపుఁడు నన్ను వంచించుటకై యొనర్చిన మాయాకల్పిత కృత్యమా యిది? లేక వానిసోదరుఁడని చెవినిన యాకృష్ణుని-యా-రుక్మిణీమనోహరుని-యా-వాసుదేవుని(అని ఆలోచించి ప్రకాశముగా) అయ్యో! పొరపాటు పడితిని! వాసుదేవుని రూపమున నలరు శ్రీరాముని మహాకృత్యమా!

లేకున్న నాప్రభావమునిట్లు చల్లార్పు శక్తి యింకెవ్వరికీ మూజ్జగంబులఁ గలుగును? అవునవును. పరాకుపడితిని. అదిగో! రామహస్తము! రఘురామహస్తము! జానకీరామహస్తము (అని ప్రక్కకుఁజూచుచు) అదిగో! ఆయుంగరమే! ఆ కనిష్ఠాంగుళమున జాజ్వల్యమానంబుగఁ దేజరిల్లుచున్న దాయుంగరమే! తొల్లి నేను సీతాన్వేషణార్థము లంకాపట్టణంబును కేగుతరి నాకా నీలమేఘశ్యాముఁడు తనపేరున సీతమ్మకానవాలుగా నొసఁగిన దాముద్దుటుంగరమే! అశోకవనముననున్న యాజానకికొసఁగఁగా నాపె వ్రేలునకుఁగంకణముయినదాయంగుళీయకమే! అభద్రాంగుళీముద్రియే. ఆ మెఱయుచున్నదా హస్తమే! ఆ విశ్వామిత్రమునీంద్రదత్తకోదండగుణమధ్యభాగవిన్యస్తస్తుతహస్తమే. ఆశుభప్రశస్తహస్తమే! ఔరా! సకలక్షోణీతలాధినాథదుర్నిరీక్షితమై, నిఖిలసురాసురాభేద్యమై, నిటలాక్షనిబిడనిస్తంద్రప్రభాకలితమై, నిరుపమానమై, నిర్వ్యాజమై, నిరూఢమై, నిరంకుశమై నెగడిన యానీలకంధరచాపమును నిమేషకాలమున నిర్జించిన దాహస్తమే! అహో! మున్ను మేము సకల వానరులమును గలిసి సముద్రమున సేతువుఁ గట్టుచుండ మాకుఁదగిన రీతిసాయమొనర్చిన యాచిన్నిముద్దుటుడుతను జేఁబూని ముద్దాడి బుజ్జగించి దువ్వినవాయంగుళములే! ఇంకసందియమేల? నాడు నేను లంకాపురమును బరశురామప్రీతిఁ గావించి తిరిగి గిష్కింధకుఁబ్రవేశించి నిన్నుఁగని యాజానకీశుభవర్తమానమెల్ల నీకుఁ దెల్ప నీవెంతయు సంతసించి "మారుతీ! మాకొఱకెంత ప్రయాసమొందితివి? నీవాలమగ్నిస్పర్శచేఁ గాలినదునొచ్చియున్నదికాఁబోలు" ననియుంటి, వాత్సల్యమున మెల్లగా నిమిరిన దాహస్తమే! పరశురామ పరమప్రభావమును బుడిసికిఁ బుచ్చుకొనిన దాహస్తమే! మగుడ నిన్నినాళ్లకు నాకంటఁబడినది! నేటికి నీదయావర్షమును నాపయిఁ గురిపించితివి. నన్ను ధన్యునిఁ గావించితివి! రామా! ఏమో పలుకుచుంటివి! ఒక్కగడియతాళుమని తెల్పుచుంటివా! అట్లే తాళెదను. నీమాటయే నాకు మోక్షధనము గలమాట. నీయానయే నాకు ముక్తిపుష్పములవాన. నీనీడయే నావిచారోష్ణమును బాఱఁదోలు జాడ. నీనా

మహేనాకునేసము. నీవేనాకుదిక్కు. అనుగ్రహింపుము. రమ్ము.

(అని మూర్ఛిల్లును)

(నారదుఁడు ప్రవేశించును.)

నార— పాపమీమారుతి యాబలరామ గరుత్మంతులతోఁ బోరుటంజేసి కడునలసినిద్రించుచున్నట్లుతోఁచుచున్నది! శ్రీరామదర్శన వాంఛఁజెందిపుట్టెడాసఁబెట్టుకొని నావెంటనంటి యింతదవ్వరుదెంచిన యీభక్తాగ్రేసరునకు, నీబలవంతున కింతలో నింత యొడలెఱుఁగని నిద్రయా!

ఆంజ— (చేతులు ముకిళించి) రామా! (అనిపలవరించును.)

నార— ఆహా! యీమహానుభావునకు నిద్రలోఁ గూడ రామధ్యానమే! అదిగో లేచుచున్నట్లున్నది!

అంజ— లేచి. ఓహో! నారదా! మనమింక వెడల్దుమా?

నార— ఎచ్చటకు?

ఆంజ— శ్రీరామకృష్ణునిదరికి.

నార— ఈపురముననున్న వాసుదేవుఁడే శ్రీరాముఁడని తెలిసికొంటిని. శీఘ్రముగరమ్ము. వానిపాదములపై వ్రాలవలయును.

నార— వాని యన్నను దండించితివి కాన నాతని దరికేగుటకు నీకు భయములేదా?

ఆంజ— భయభక్తులు రెండునుగలవు.

నార— నీవంటి వాని కెచ్చటనైనను భయమేల?

ఆంజ— మునీంద్రా! నీ కయ్యపు విత్తనములనాదరింజల్లుటకుఁబూనకుము. ఈహృదయమట్టి వానికి ఱాతినేల యనినమ్ముము. వచ్చెదవా? లేదా?

నార— (తనలో) ఈతనికిఁ గృష్ణుని సమాచారము తెలిసినట్లున్నది. వీనికడ నాపాచిక పారదు.

ఆంజ— ఏమి?

నార— రా! రమ్ము. అందుకుసిద్ధముగనే యున్నాను.

ఆంజ— " వనమధ్యమున" అను పద్యమును జదువుచు

(నిష్క్రమించును)

నార— (వెంటఁజనును)

షష్ఠరంగము. అంతఃపురము.

సత్యభామ కూర్చుండును.

సత్య— అక్కటా! నేనెంత పొరపాటొనరించితిని! నామనోహరుఁడరుదెంచి లలితసరసగతుల నన్నెంతపల్కరించినను నేనాతని సరకుసేయక, కన్నుగానక గర్వించి యుంటిని! ఇప్పుడు విచారించిన నేమిలాభము గలదు? ఉచిత కాలమునకు చితాలోచనము లేకుంట యేకదా మా స్త్రీజాతికిఁగలలోపము! కాలమతిక్రమించిన తరువాత నెంతబుద్ధి గలిగిననేమి? యెట్టియుక్తులలవడిననేమి? నానాథుఁడైనను మఱియొక్కక్షణమయినఁ దాళి నాయుద్దేశముఁ దెలిసికొనఁడయ్యెను గదా! ఆరుక్మిణీమాయయే వానినట్లు చేయుచున్నది. ఆహా! ఆతఁడు దానిచేతి బొంగరమయ్యెనుగదా! దాని యిచ్చకములే వానినిబిచ్చివానిఁగాఁజేయుచున్నవి! దానిమరలే వానినిమఱపించుచున్నవి!

(అంతట నారదుఁడు ప్రవేశించును)

సత్య— (లేచి) మునీంద్రా! నమస్కారములు. ఈపీఠమున దయసేయుము.

నార— సకలైశ్వర్యసిద్ధిరస్తు!

సత్య— దేవా! యెచ్చటనుండి వచ్చుచుంటివి!

నార— ఇచ్చటనే యుంటివిగదా! నీవెఱుఁగవా?

సత్య— ఆసంగతి నే నెఱుఁగను. అట్లయిన శ్రీకృష్ణుని సందర్శించియే యుందువు!

నార— సందర్శించుటయే కాదు. ఇంతవఱకు నా దేవుని చెంతనేయుండి వాని యొద్ద సెలవుఁ గైకొని పోవుటకు ముందుగ నిన్నుఁ గూడనొకసారిఁ జూచిపోవలెనని యెంచి యిచ్చటకు వచ్చితిని. క్షేమముగనుంటివికదా!

సత్య— ఏదో! క్షేమముగానేయుంటిని.

నార— నాఁటి పారిజాతము బాగుగ వృద్ధిఁజెంది ప్రీతినింపుచున్నదికదా!

సత్య— వృద్ధిగనేయున్నది. కాని నామనోహరుఁడు నాయెడఁ బ్రతికూల మానసుఁడై యుండనిట్టి పుష్పరాజముల సొబగులేల? [illegible] యంతఃపురముల యందములేల? ఈనగల, యీనాణెముల, నలువులేల? ఈబ్రతుకులేల?

నార— నీవట్లాలోచింపవలదు. గోపాలునకు నీయందలి మక్కువ యెక్కువగనేయున్నదికాని యిసుమంతయును దగ్గలేదని నమ్ముము.

సత్య— అది నీవెట్లెఱుంగుదువు?

నార— ఎఱుఁగుటయే కాదు, నీకది తెలుపుటకుఁగూడ నే నెంచితిని. నేఁడు గోవిందుఁడు వాయుపుత్రుఁడగు నాంజనేయునికి శ్రీరామరూపమున దర్శనమొసఁగుటకు నిశ్చయించుకొని నిన్నుఁగూడ నచ్చటకుఁ దోడ్కొనిరమ్మని నాతోఁ దెల్పెను.

సత్య— (చిఱునగవుతో) మంచివిశేషమే తెచ్చితివి!

నార— ఇంతేకాదు. మఱియొకచిన్న మాటకలదు. మాధవుఁడు రాఘవునిరీతినలరు సమయమున రుక్మిణి యంట జానకియై

వానిచెంత నిలుచునఁట. వింటివా! ఈయంశము నీవు మిన్నకుంచుట మంచిదికాదు. నీవేల సీతవై యాచెంత నిలువఁగూడదు?

సత్య— ఆపెయాశకు మితియు మేరయుఁ గూడ లేనట్లు నాకుఁ గాన్పించుచున్నది! అది యెంతటక్కరి!

సీ. పెండ్లాడుటకు మున్నె ♦ వెన్నుని కెన్నియో
జాబులనంపిన ♦ జాణ మిన్న!
అన్నలయుద్దేశ ♦ మటులుంచి హరినిఁ ద
గుల్కొనివచ్చిన ♦ కులుకులాడి!
పారిజాతమునకై ♦ పంతంబుఁబూని క
య్యమాఁ బెట్టినట్టి గ ♦ య్యాళిగంప!
చివురుఁజొంపంబుతో ♦ శ్రీకృష్ణుసరిఁజేయు
మంత్రంబు లెఱిఁగిన ♦ మాయలాడి!

గీ. మాటిమాటికి మురిపెముల్ ♦ బూటకములు
వేయుఁగలిగిన వగలవం ♦ కాయ! నేఁడు
గూడఁ బెద్దరికంబూనఁ ♦ గూడ నచట
నెటులు సీతయై నిలుచునో! ♦ యేను జూతు!

నార— సెబాసు! దేవి! మాటయనిన యిట్లుండవలయును. ఎట్టిపంతమయిన, నెట్టిమాటలయిన, నెట్టిముద్దుముచ్చటలయిన నీకే చెల్లినవి. నేఁడచ్చట నీవే జానకీ రూపమున నలరి యా యనిలతనూజు నమితానంద మానసునిగాఁ జేయవలెను గాని యన్యుల వశమగునా? ఎవ్వరెట్టికార్యమునకుఁ దగుదురో వారే పూనవలయును గాని యితరులు సిద్ధపడిన హాస్యాస్పదులగుదురుకదా! దేవీ! శీఘ్రముగ రమ్ము. నేను నడచుచుందును.

సత్య— దేవా! ఇంచుక తాళుము. శ్రీరాముని భార్యయగు జానకీ రూపము [illegible] దెల్పుఁడు. నేనారీతిగ నే యలంకరించుకొని [illegible]స్థానంబునకు నరుదెంతును.

నార — ఆమాత్రి మెఱుఁగవా? ఆపెనీవలెనే చక్కనిచుక్క. కాని యిట్టిచిత్రాంబర విచిత్రాభరణాదులఁ దాల్పనిచ్చగింపని గోల. ముఖపద్మమునఁ బచ్చని పసుపువిరివిగాఁ బూసికొని లలాటభాగంబున మందారకుసుమమంతటి వలయాకారమగు బొట్టును బెట్టుకొని, నారచీర యేధరించి, కురులదువ్వక యే వ్రేలాడవైచి యందియల రవళియిసుమంతయుఁగాకుండ మందమందగమనమున నలరు సుందరవదన! తెలిసినదా?

సత్య— అట్లుమారుటన నెంత? మునినాథా! నీవరుగుచుండుము. నీ వెనువెంటనే యత్తావునకు వచ్చి యెల్లవారును నన్నుఁగని సీతయేనిశ్చయముగ నేఁడవతరించిన దని చెప్పుకొనునట్లు చేసెదను.

నార— తరుణముమూత్రము మించనీయకుము.

(అని నిష్క్రమించును)

సత్య— కానిమ్ము. రుక్మిణిగూడ నెట్లువచ్చునో చూచెద. అది రానేరదు. ఒకవేళవచ్చినను జానకీరూపసంపద లెఱుంగనిదగుటచే సిగ్గుపడి మరలిపోవును! ఈదినముమంచిదే! నారదుఁడెప్పుడువచ్చినను నాకెద్దియో యుపకారమేచేయుచుండును. వీని మేలుమఱవను. ఇంక నీవేషమును మార్చి వేగముగాఁ జనవలెను గదా!

(అని నిష్క్రమించును)

సప్తమరంగము.

శ్రీకృష్ణుని భవనము.

శ్రీకృష్ణుఁడు కూర్చుండును.

కృ— నాభక్తాగ్రేసరుఁడగు నాయాంజనేయుని మఱల నెన్నిదివసంబులకుఁ జూడఁగాంచుచుంటిని! రుక్మిణికిఁగూడ నీసంగతిఁ

దెలిపియుంటచే నాపెగూడ వానిన్ జూచుటకుఁ గుతూహలాయత్తచిత్తయై తప్పక రాఁగలదు. ఆగుణవంతుఁడు నా రామస్వరూపము నెప్పుడును దలంచుచు నేయుండి యిప్పుడు మగుడ నేనారూపముఁ దాల్చియుంటినని నమ్మి యాశీతాచలమునుండి యింతదవ్వరుదెంచినాఁడు. భళిరా! యీతని భక్తి యద్వితీయము! వీనిఋణము నే నెప్పుడెట్లు తీర్చికొందునో యెఱుఁగనైతి! ఈపుణ్యాత్మునకు నా రఘురామస్వరూపమును గన్నులఁజూచుటయే కోటిధనములుగాని యన్యమేమియు నక్కఱలేనివాఁడు. సరియే! కానిమ్ము!

(రుక్మిణి ప్రవేశించును.)

కృ— ప్రేయసీ! వచ్చితివా!

తెరలోఁ 'కొల్చినాఁడఁ గొల్చుచునుంటి'

నను పద్యము నాంజనేయుఁడు చదువును.

కృ— ఆ కంఠనినాదమా వనచరవీరునిదే! ఏల యింతదైన్యముగావినఁ బడుచున్నది! పాపము! గొంతుకసవ్వడికూడమారినదే!

(అంత నాంజనేయనారదులు ప్రవేశింతురు)

ఆంజ— (ఆశ్చర్యముతోఁ గృష్ణునిఁ గాంచి) శ్రీరామకృష్ణా! నాయపరాధమును మన్నింపుము. నీవుగీవని యెఱుఁగకయు, నీసోదరుఁడని యాబలరాముఁ దెలిసికొననేరకయు, నూరక పొరపాటొనరించితిని. క్షమియింపుము. నీచరణదాసుఁడను! నీదాసుఁడగు సుగ్రీవుని దాసుండను. పాపాత్ముఁడను. కరుణింపుము. కావుము. నీవు రాముఁడవగు కృష్ణుఁడవని యింతకుమున్నెఱుఁగనైతిని.

(సీతవేషమున సత్యభామ ప్రవేశించి కృష్ణునిప్రక్కనిలుచును)

(రుక్మిణీ కృష్ణులు సీతారాములుగా మారుదురు)

ఆంజ— హా! రఘురామా! నాజన్మమిన్నినాళులకు మఱలఁ

పావనమయినది. నీచరణంబులు మగుడ నేఁడలవడినవి.

(అని పాదములపైఁబడి)

ఆ॥ వె॥ ఏఫలంబున కయి ♦ యిన్నినాళ్లింతయు
శీత శైలమందుఁ ♦ జేరి, భక్తి
సన్నుతించుచుంటి ♦ సంతతంబును నట్టి
ఫలమునహాహా! నేఁడు ♦ పడసినాఁడ!

కృ— మారుతీ! తమ్ము! (అని లేవదీయును.)

ఆంజ— దేవా! ఇదియేమి! నీ వేకపత్నీ వ్రతుండవు గావా ఈ కామినియెవ్వతె? యిచ్చట్లకేరీతి రాఁదగినది. ఫీ! జానకీ!! నీదరినెప్పుడును నిట్టి పరిచారికను గాంచియుండలేదే!

(సత్యభామ కృష్ణునికిఁ జేరువగాఁ జనును)

సత్య— ఆంజనేయా! నేనేజానకి నని యెఱుఁగవా?

ఆంజ— ఛీ! దూరముగాఁ బొమ్ము. అట్లనుట నీకును, విను వారికిని, గనువారికిని గూడ మహాపాపము సంభవించును. నీవెవ్వతెవయినను జనకాత్మజవగు సీతవుమాత్రము గావు. ఆదేవీపరిచారికవు గూడఁగానేరవు. ఆకాలఁపుఁగాంతవేకావు. కదలుము. ఇచ్చటనీకునిలువఁదగదు. అదిగో! యాదివ్యసుందరమూర్తికి వామభాగమునఁ నిలువఁబడిన పరమసాధ్వీమతల్లికయే సీతమ్మ! ఆమహాలక్ష్మియే సీతమ్మ! నీవు దూరముగాఁ బొమ్ము.

సత్య— (దూరముగావచ్చినిలుచును.)

(శ్రీరామకృష్ణదేవా! నేను ధన్యుఁడనైతిని)

సీ. ఆనీలమేఘంబు ♦ నీనీలమేఘంబు
నొకటియే! యొకటియే! ♦ యొకటె! దేవ!
అచానకొ్రిమ్మించు ♦ నీచానకొ్రిమ్మించు
నొకటియే! యొకటియే! ♦ యొకటె! దేవ!

ఆశార్ఙటంకార ♦ మీశంఖహుంకార
మొకటియే! యొకటియే ♦ యొకటె! దేవ!
ఆచాపఘనధార ♦ లీచక్రఘనధార
లొకటియే! యొకటియే! ♦ యొకటె! దేవ!

గీ. సందియంబేల? శ్రీరామ ♦ చంద్రుఁడవును
వాసుదేవుఁడవును నీవ ♦ వాస్తవంబు
నీదయా వృష్టినింక నా ♦ మీదఁబఱప
రమ్ము! తీర్పుమునాతృష్ణ ♦ రామకృష్ణ!

కృ— పావనీ! నేను రామావతారమున నేకపత్నీవ్రతుండను! ఈయవతారమున యనేకకాంతాలోలుఁడనై మెలఁగుచుంటిని. ఆపెనా భార్యలలో నొకరిత యగుసత్యభామ! ఆమెకు మనమునఁ గల గర్వలేశముచే నప్పుడప్పు డిట్టివిసంభవించుచుండును

సత్య— దేవా! క్షమింపుఁడు.

కృ— ప్రేయసీ! గర్వంబుండుట యేరికయినఁదగునా?

నార— తగదు: తగదు. ముమ్మాటికిని దగదు.

కృ— అవును. ఆంజనేయా! నీకోర్కె నెరవేరినదికదా! నీవుసామాన్యుండవుకావు. సకలశాస్త్ర విజ్ఞానుండవు! భవిష్యద్బ్రహ్మవు. చిరంజీవివి! నిష్కళంకుఁడవు. నీయథాస్థానంబున కరిగి తుదకుబ్రహ్మపదవి నొందుము. నేనెల్లపుడు నీమానసమునందుండునని యే నమ్ముము.

ఆంజ— మహాప్రసాదము.

కృ— హితులారా!

గీ. కోటి ధనములు గూడినఁ ♦ గూడుఁగాక!
అధిక భుజ బలమబ్బిన ♦ నబ్బుఁగాక!
చండతరకీర్తి యొంతయె ♦ సంగుఁగాక!
గర్వ మినుమంతయైనను ♦ గనుట తప్పు.

(తెర పడును.)

సమాప్తము.

Saraswatha Niketanam Vetapalem. Acc. No.

శ్రీరామానుజా విలాస ముద్రాక్షరశాల, విజయనగరం.

[illegible]

మహానంది

మూర్తి కళాభవన ప్రచురణము

శ్రీ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] నాటకరత్నము [illegible] మధురము.

గ్రంథకర్త: గండికోట బాబూరావు.

ఈ పుస్తకములను గావలసినవారు ఈ క్రింది విలాసమునకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవలయును.

గండికోట బాబూరావు,
సంపాదకుడు,
మూర్తిగ్రంథమాల, విజయనగరము.

లేక

ఆర్. సంజీవరావు & సన్,
పుస్తక వర్తకులు, Etc., విజయనగరము.

*

3458

END OF
TITLE